№ 188 ԿԻՐԱԿԻ, 26 ՕԳՈՍՏՈՍԻ

1912

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԿԻՐԱԿԻ, 26 ՕԳՈՍՏՈՍԻ № 188

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Տփխիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տէլէֆօն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տէլէֆօն № 67.

ՄՇԱԿ

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaktion du journal „MSHAK".

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 4 ՌՈՒԲԼԻ.

Սեպտեմբ. 1-ից մինչև հոկտ. 1-ը 85 կ. Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ. ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ.

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնօյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

По умѣреннымъ цѣнамъ
Новѣйшихъ изящныхъ рисунковъ
ПОЛНОМѢРНЫЕ
ОБОИ
ФАБР. СКЛАДЪ
МАНГИКІАНА
ПУШКИНСКАЯ №7.
(Կ.) 291. 50—33

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՐԵՐ

Ան. և Ա. Մ.

Պահանջեցէք ամենուրեք! ԲՈՒԺԻՉ

„ՆԱՐԶԱՆ" | Սեղանատան | „ԷՍՍԷՆՏՈՒԿԻ № 20."

ԷՍՍԵՆՏՈՒԿԵԱՆ (աղի-ալկալեան) №№ 4, 4 նոր, 6, 17, 18, 18 բիւվ. 2, 19. ԲԱՏԱԼԻՆԵԱՆ (անփոխարինելի լուծողական). ՍՄԻՐՆՕՎԵԱՆ-ԵՐԿԱԹԱՅԻՆ (պարունակում է մկնդեղ). ԷՍՍԵՆՏՈՒԿԵԱՆ ԼԷՊԵՇԿԱՆԵՐ (վերացնում է տապը). ԷՍՍԵՆՏՈՒԿԵԱՆ ԱՂ (փոխարինում է № 17 ջրին).

ՋՐԵՐԻ ԵՒ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՀԵՍՏԻՆ—ТИФЛИСЪ, Гановская, д. Гургенова, №№ 8—10. Тел. 898.
Գլխաւոր պահեստը Վարչութեան կից՝ Պեատիգօրսկում. Պրէյս-կուրանները ձրի.
Դիմել՝ Пятигорскъ, Управленіе водъ.
(Կ.) առ. 224. 39—21

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԻՍ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ հրամանով Կենտրոնական Ուսումնարանական Յանձնաժողովը կազմում է հայոց եկեղեցական-ծխական դպրոցներում պաշտօնավարող և պաշտօնավարել ցանկացող ուսուցիչ-ուսուցչուհիների լիակատար ցուցակը. Հայրապետական Դիւանը սրանով հրաւիրում է այդ անձանց շուտով ուղարկել Էջմիածին, Նորին Ս. Օ. Ծուեթեան Դիւանի անունով իրանց ուսման (բարձրագոյն, միջնակարգ, երկդասեան պաշտօնավարութեան, ցենզի, եզգեցողութեան, ձեռագործի) վկայականների վաւերացված պատճէնները.

Այդ վաւերացված պատճէններից, որոնք ընդմիշտ պահվելու են Հայրապետական Դիւանի գործերում և չեն վերադարձվելու, կը կազմվի հայ ուսուցիչ-ուսուցչուհիների ընդհանուր ցուցակը, որի մէջ մտած անձինք միայն իրաւունք կունենան պաշտօնի հրաւիրվել հայոց եկեղեցական-ծխական դպրոցներում.

Դիւանապետ՝ Բագրատ վարդապետ

(հ. կ.) առ. 607. 3—3

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ բժ. Պոծէյկօյի Կիէվում, Բէսաբարկա № 5. Դպրոցին կից կայ կլինիկա և Ռենտգէնեան կաբինէտ. Դասատուները համալսարանի պրոֆեսօրներ են և դոցէնտներ. Խնդիրների ընդունելութիւնը մինչև սեպտ. 30-ը.
(Կ.) առ. (Вил. 51482) 3—2

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՊԱՆՍԻՕՆ ԵՒ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ
Ս. Վ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ-ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿԻ
(Միխայլօվսկի պր. № 138)
Երեխաների ընդունելութիւնը օգոստոսի 20-ից. Պարապմունքները կը սկսվեն սեպտեմբերի 1-ին.
(Կ.) առ. 583. 4—4

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Վերադառնալով ամարանոցից վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը.
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ
Ընդունելութիւ-) 10—11 ժ. առ. (երեխաների)
ն ամեն օր) 5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)
Միքայէլեան փող., № 36. տէլէֆօն 388.
(Ե.Հ.Կ.) առ. 606. 10—3

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՕՆԸ

Այսօր Ռուսաստանը ժողովրդական մի տօն է կատարում իր ազատութեան յիշատակին պատերազմական ամենամեծ արշաւանքից, որը նա տեսել է Մեծն Պետրոսից յետոյ.

Ուղիղ մի դար սրանից առաջ Ռուսաստանը այս օրերում ծանր տագնապի մէջ էր. Հարիւր հազարաւոր կանոնաւոր և լաւ վարժված զօրքեր՝ աշխարհի ամենատաղանդաւոր զօրավարներից մէկի՝ հռչակաւոր Նապօլէօնի՝ առաջնորդութեամբ ողողել էր Ռուսաստանի գիւղերն ու դաշտերը և սպառնում էր Ռուսաստանի սիրտ մայրաքաղաք Մօսկվային.

Վտանգը մեծ էր.

Պետութիւնը ճգնաժամային օրեր էր քաշում.

Թշնամին ուժեղ էր, ոգևորված՝ բազմաթիւ փառաւոր յաղթութիւններով. Նա ընկճվել չը գիտէր. Նա անցել էր ամբողջ Եւրոպայով և ամենքին խոնարհեցրել իր անպարտելի հեղինակութեան առաջ.

Հերթը հասել էր Ռուսաստանին.

Նապօլէօնի զօրքը մուտք գործեց Ռուսաստան նոյնպէս յաղթական փառքով. Նա անցնում էր գիւղեր, քաղաքներ յաղթահարելով ամեն արգելք և դիմադրութիւն. Սարսափը տիրել էր ամենքին.

Պէտք էր մի տեղ ցոյց տալ մեծ դիմադրութիւն և տալ վճռական պատերազմ. Այդ տեղը վիճակված էր Բօրօդինօյի դաշտին՝ ոչ հեռու Մօսկվայից, այն ճանապարհի վրա, որով ընթանում էր Նապօլէօնի զօրքը Սմօլենսկից.

Բօրօդինօն չը կանգնեցրեց թշնամուն, բայց շատ թուլացրեց. Թշնամին կանգ չառաւ և ուղղեց իր քայլերը դէպի Մօսկվա. բայց քաղաքը աւելի գերադաս համարեց այրվել, քան թէ ընկնել թշնամու ձեռքը և թշնամուն կերակրել. Վրա հասաւ դաժան ձմեռը, որը պահանջում էր Նապօլէօնից ուտեստի պաշարներ.

Թշնամին ստիպված զգաց իրան փախուստի դիմելու և անասելի մեծ և ճակատագրական կորուստներով թողեց Ռուսաստանի սահմանները.

Ռուսաստանը փրկվեց.

Օտարի մղձաւանջը անցաւ պետութեան գլխից.

Ռուսաստանը սկսեց վերակազդուրվել և իր կանոնաւոր կենցաղի հոգսերով զբաղվել.

Անցել է հարիւր տարի և այսօր Ռուսաստանը յիշատակում է իր ազատութեան անմոռաց օրը համազգային խոշոր տօնակատարութեամբ, որին մասնակցում են զօրքերը, հիմնարկութիւնները և ժողովրդի զանազան դասերը.

Կովկասի մի մասը կապված էր այն ժամանակ Ռուսաստանի հետ և կարող էր փրկուել սոսկալի վտանգից, եթէ բաղդը ժպտագոյն յոյսեր չը բերէր պետութեան, ամրացնելով և կազդուրելով նրան իր բոլոր ժողովրդի, իր բոլոր հպատակների պաշտպանութեան համար.

ՋԱՐԴԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Հեռագիրները հաղորդեցին Թիւրքահայաստանում տեղի ունեցած հայկական ջարդերի մասին.

Մինչև այժմ բացակայում են ճիշդ տեղեկութիւններ, թէ որտեղ են եղել ջարդերը, ինչ քանակով, ում ձեռքով, ինչ հանգամանքներում.

Նոյնպէս հեռագիրներից իմացանք, որ Կ. Պօլսի հայոց պատրիարքը վրդովված է ջարդերի մասին առած լուրերից և բողոք է պատրաստում.

Դարձեալ անորոշ են լուրերը՝ թէ ինչ տեղեկութիւններ է ստացել պատրիարքը և ինչ միջոցների է նա մտադիր դիմելու հայկական դատը պաշտպանելու և ջարդերի առաջն առնելու.

Մենք սպասում ենք ճիշդ տեղեկութիւնների.

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

24 օգոստոսի

Բեռն.—Ժամանեց Վիլհելմ կայսրը. Կայսրանում փառաւոր ընդունելութիւն ցոյց տուին. Փոխադարձ ողջոյններից յետոյ կայսրը և դաշնակցութեան նախագահը գնացին պալատը, ուր պաշտօնական ընդունելութիւն տեղի ունեցաւ. Զանգակների ղօղանջիւնի ուղեկցութեամբ կայսրը գնաց եկեղեցին, ուր նրան ներկայացաւ Ռեֆօրմացիայի արձանը կառուցանելու համար ընտրված կօմիտէտը. Կայսրը նուիրեց արձանի համար 10,000 մարկ և խոստացաւ իր ծախքով կանգնեցնել Ժընեվում մեծ կուրֆիւրստի արձանը, նկատելով, որ ուրախութեամբ ներկայ կը լինի վերջինի բացման հանդէսին.

Պետերբուրգ.—Անբարեյաջող են ճանաչվում Սիբիրի Դամասկը խօլերայի կողմից, Չերնօեարի գաւառի Զաւէտնայա գիւղը և Չերնօեարի ու Ցարեվի գաւառները ժանտախտի կողմից. Հակաժանտախտային միջոցներ ձեռք առնելու նպատակով այնտեղ են ուղարկվում պրոֆ. Տարասևիչը և 7 բժիշկներ.

Ցիւրիխ.—Բացվեց սօցիալական հարցերի համագումարը. Նախ նիստ է գումարում անգործութեան դէմ մաքառող միջազգային դաշնակցութեան պատգամաւորութիւնների կօնֆերէնցիան. Ներկայացված են 20 ազգեր.

Հելսինգֆօրս.—Տեղեկութիւն ստանալով, որ վիբօրգեան գօֆգերիխտը հրամանագրել է նահանգապետին անմիջապէս ազատել Վիբօրգի լանդհաուզի դատարանի անդամ Լագերկրանցին, որին առանձին կարևոր գործերի դատաստանական քննիչ Սերէգայի կարգադրութեամբ բանտարկել են, սենատի դատախազը հեռագրով յայտնեց նահանգապետին, որ Լագերկրանցի դէմ ձեռք առնված միջոցը փոխել կարող է միայն ինքը քննիչը կամ պատշաճաւոր դատարանը Պետերբուրգում, որ գօֆգերիխտի որոշումը իբրև անձեռնհաս մի դատարանի, ապա ուրեմն և ապօրէն, չէ կարող կատարել նահանգապետը. Որքան յայտնի է այստեղ, Լագերկրանցը չի ազատվի.

Մուկդէն.—Մանջուրական իշխանութեանը հրամայված է Պէկինից ամեն ջանք գործ դնել խաղաղ կերպով լուծելու Մօնղօլիայի ներսի շարժումը, խուսափելով մօնղօլներին խստիւ պատժելուց. բայց պատժելով խաղաղ բնակիչների դէմ գործվող բռնութիւնների հեղինակներին.

Համբուրգ.—Մինիստրների խորհուրդը քննութեան ենթարկեց իրերի դրութիւնը Մարօկկօյում և Մերձաւոր Արևելքում, և որոշեց ոչ մի ժամանակամիջոց չը տալ ուսուցչական սինդիկատներին, որոնց որոշված է փակել.

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

24 օգոստոսի

Պետերբուրգ.—Կովկասի Փոխարքան հեռագրում է մինիստրների խորհրդի նախագահին. «Գեներալ Ֆիդարօվը օգոստոսի 16-ին թողնելով 4 ռօտա, 2 գնդակացիր, 2 թնդանօթ և 6 հարիւրեակներ Տիրինաուի պահակատնից մինչև Կարասու գետը շրջանի պաշտպանութեան համար, այն դէպքում՝ եթէ շահսէվանները կամենան դէպի հարաւ անցնել, մնացեալ զօրամասերով գնաց Բօրրան, բայց այնտեղ շահսէվաններ չը գտաւ. վերջինները շտապով անցել էին դէպի հիւսիս-արևելք, թողնելով սայլերն ու ձիաները. Մի ձիու թամբքին գտել են մի նամակ, զանազան ցեղերի պետերի կնքով վաւերացված, ուղղված Սիփէհդարին, որից օգնութիւն էին խնդրում. Օգոստոսի 17 ին Ֆիդարօվը հետապնդելով շահսէվաններին՝ մօտեցաւ Արաքսին և Վէյլալու պահակատան հանդէպ խլեց նրանց անասունների հօտը. Վրանաբնակները նահանջեցին դէպի ներքև. օգոստոսի 18-ին հասաւ նրանց Ֆիդարօվը և խլեց 5000 գլուխ անասուն. Շահսէվանները քաշվեցին դէպի Թագաքէնդ, իսկ միւս մասը կտրելով ուսաց զօրաշղթան անցաւ Սավալան. Գնդապետ Նաֆալօվիչին յանձնարարելով գրաւել Թագաքենդը, ինքը նոյն գիշերը և ետ գնաց դէպի Մարալու սարը».

Թիֆլիս. — Պաշտօնապէս հերքվում են 1600 շահսէվանների մեր սահմանները մտնելու մասին ստացված տեղեկութիւնները. Շահսէվանների դէմ սկսված ռազմական գործողութիւնները միանգամայն աջող են անցնում. Ցեռ են խլված 20,000 գլուխ անասուններ.

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

24 օգոստոսի

Լօնդօն.—Կոմս Բերհտօլդի վերջին առաջարկները քննել է Գրէյը, որոնք շատ նպաստաւոր տպաւորութիւն են թողել.

Բերլին.—Մամուլի մէջ տարածված այն լուրերի առիթով, թէ պատերազմ է սպասվում Բօլգարիայի և Թիւրքիայի միջև, քաղաքական շրջանները յոյս են յայտնում, որ Ֆերդինանդ թագաւորին կաջողվի զսպել բօլգարներին անմտածված քայլերից, որովհետև յաղթութիւն տանելու դէպքում նոյն իսկ հազիւ թէ իրագործվեն բօլգարական ժողովրդի ռազմասիրութեամբ տոգորված մասի ակնկալութիւնները.

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

Կ. Պօլիս, 18 օգոստոս

Երկու օր առաջ Արշարունի պատրիարք յատուկ պատգամաւորութեան մը հետ եպարքոս Ղազի-Մուխթար փաշայի ներկայացաւ Հայաստանի հարստահարութեանց խնդրոյն համար.

Այս դիմումը ոչ առաջինն էր և ոչ ալ ապահովաբար վերջինը պիտի ըլլայ.

Պատրիարքարանը իր դիմումի ամեն եղանակները գործածեց և կառավարութիւնը իր խոստումներու մթերքը սպառեց, սակայն ոչ պատրիարքարանին դիմումներուն վերջը կայ և ոչ այդ խոստումներուն.

Ազգը՝ սահմանադրական կառավարութեան հաւատալու կեղծիքը ի գործ կը դնէ, սակայն վերջապէս այս համբերութիւնն ալ իր չափը ունի, և կը կարծենք թէ այդ չափը արդէն շատոնց անցած է.

Համիդեան կառավարութեան դէմ Եւրոպայի բողոք բարձող հայը՝ սահմանադրական կեղծիքի առջև չի կրնար իր գլուխը խոնարհեցնել և պէտք է որ ծառանայ, ըմբոստանայ և բողոքէ ուր որ կրնայ.

Ժամը հասած կը համարինք, որ Արշարունի պատրիարք անձնազոհութեան և անձնուիրութեան գերագոյն օրինակը ինքն տալով Ներսէս պատրիարքի և Խրիմեանի հանգոյն՝ ինքն իր մէջ մարմնացնէ հայութեան ցաւը, և իր ձեռնարկին բովանդակ պատասխանատուութեան գիտակցութեամբը և միայն իր անձնական պատասխանատուութեան տակ խստացնէ իր ձայնը, բողոքողի դիրք բռնէ, չվարանի նոյն իսկ օտար կառավարութեանց դիմելու սպառնալ՝ հայոց ողբալի կացութեան վերաբերմամբ.

Արշարունի պատրիարքէն այս կը սպասուէր.

Իր համարձակախօսութիւնը, Ադանայի եղեռնին առեն իր բռնած դիրքը և բուռն դիմումները մեզի այս հաւատքը ներշնչած էին.

Արշարունի պատրիարք երբ տեղապահ որքան յանդուգն՝ երբ պատրիարք այնքան վերապահ դիրք բռնեց, նոյնիսկ ներքին խնդիրներու մէջ իր ունեցած որոշ հայեացքները մեղմացուց, դէպի Դաշնակցութիւնը —որ կատէր և դեռ կատէ ի սրտէ—թեքումներ ունեցաւ.

Աթոռին հմայք, իշխանութեան տկարութիւն, որմէ մեր բոլոր պատրիարքները գրեթէ վարակուած են անխտիր.

Արշարունի պատրիարք՝ սահմանադրական պատրիարքի մը պարտականութիւններուն մէջ սահմանափակել կուզէ ինքզինքը, մականգրութեանց միայն յատկացնելով իր բոլոր ժամանակը, առանց ունէ նախաձեռնութեան, առանց ունէ անձնական հեղինակաւոր ձայն լսելի ընել տալու.

Այս տեսակ պատրիարքութիւն մը բընական է թէ մի ունէ ղարիբ քահանայ ալ կրնայ վարել.

Կազմակերպական ոգին է կարևորը. աշխատող տարրերը համախմբելու, գործող ուժերը սիրաշահելու, մէկը ողոքելու, միւսին սպառնալու, մէկը յանդիմանելու, միւսը քաջալերելու և առոնց ամենէն ազգին օգուտ մը ապահովելու կարողութիւնն է, որ կը պակսի մեր պատրիարքին.

Իր այս ընթացքովը առաջ բերաւ վիճակ մը, որ առ նուազն մեկուսացում կրնայ կոչուիլ. Այսօր իր շուրջը գրեթէ ստեղծուած է դատարկութիւն մը, որուն մէջ ինք կը տուայտի.

Արշարունի պատրիարք այս պայմաններուն մէջ ոչ թէ միայն չի գործեր, այլ գէշ կը գործէ, զի իր խորհրդականները պատահական մարդիկ են.

Հետևաբար հակառակ անոր, որ ազգ. ժողովին մէջ յայտնած էր, թէ ինքն դիմումներ ըրած է և նոր դիմումներ ալ պիտի ընէ, և կը յուսայ թէ արդիւնք մը պիտի տեսնուի, մինչև հիմա ունէ արդիւնք ձեռք բերել կարելի չեղաւ և կալուածական գրաւումները, գաւառական հարստահարութիւնները, ուսուցչաց զինուոր տարուիլը, հայ դպրոցներու դէմ դժուարութիւնները կը շարունակուին.

Մեր պատրիարքը շարունակ կը դիմէ, գրաւոր և բերանացի, ստացած նամակներուն ամփոփումը հաղորդելով Բ. Դուռ, և առով իր խիղճը կը քնացնէ.

Արշարունի պատրիարք, ընդհակառակը, պէտք էր որ ինքն աւելի հետամուտ ըլլար իր շուրջը ստեղծելու խորհրդականներ, ճարպիկ ու ձեռնհաս, կարող՝ դատելու և գինքը առաջնորդելու.

Արշարունի պատրիարք սակայն ամեն խորհուրդ արհամարհելու երևոյթ ունի և ի-

ըին այցելողներուն ունէ խորհուրդ հարցնել կամ կարծեաց փոխանակութիւն մը ունենալ աւելորդ կը դատէ:

Անիկա կենթադրէ, Թէ Արշարունի պատրիարք բնաւ խորհուրդի, գաղափարներու փոխանակութեանց մարդ չէ:

Հետևաբար Արշարունի սրբազանի նոր դիմումն ալ անլսելի մնալու դատապարտուած էին, եթէ սակայն արտաքին ճնշման տակ կառավարութիւնը տրամադրութիւնը չունենար արդէն սամ. կայսրութեան ամեն մասերուն մէջ բարենորոգումներ գործադրելու:

Սակայն ո՞վ կը հաւատայ, Թէ արտաքին կացութիւնը բարւոքելէ յետոյ սամ. կառավարութիւնը նոյն տրամադրութիւնը պիտի ունենայ:

Շառայ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ*)

Ռուսները վաղօրօք Մոսկվան Թողել-դատարկել էին. Ֆրանսիացիները գրաւեցին միայն ամայի քաղաքը, որը շուտով կրակի ճարակ դարձաւ:

Նապոլէօնը այդ չէր սպասում. նա կարծում էր, Թէ Մոսկվայի գրաւմամբ պատերազմը կը վերջանայ և Ալեքսանդր I-ը կը Թեքվի դէպի հաշտութիւն: Այդ նպատակով Նապոլէօնը մինչև իսկ փորձեր է անում, սակայն անաջողութեամբ, որովհետև Ալեքսանդր I կայսրը յայտարարել էր, որ մինչև վերջին Ֆրանսիացին Ռուսաստանի հողից չարտաքսվի, հաշտութեան մասին խօսք անգամ չէ կարող լինել:

Միւս կողմից՝ Նապոլէօնը ստանում էր մէկը միւսի ետևից աննպաստ տեղեկութիւններ Մոսկվայից հիւսիս արշաւող առաջապահ զօրագնդերի մասին: Դրանք կրում են մի շարք խոշոր պարտութիւններ (օր. Տարուտինի մօտ) և ստիպված են լինում նահանջել:

Սկսում են նաև աջողութեամբ գործել պարտիզանական խմբերը, որոնք խոշոր վնասներ են պատճառում զօրքին և մանաւանդ չափազանց դժուարացնում մթերքների մատակարարութեան գործը:

Անսպասելի կերպով շուտ վրա հասնող ձմեռը իր անսովոր սառնամանիքներով ծայրայեղ դժուարին կացութեան մէջ է ձգում Ֆրանսիական զօրքին:

Նապոլէօնը վերջ ի վերջոյ ստիպված է լինում հրաման տալ Թողնելու Մոսկվան և զօրքին էլ՝ նահանջել դէպի սահմանը:

Նա ձգտում է նահանջման նոր ուղի ընտրել, սակայն Կուտուզովի աջողակի պատերազմական գործողութիւններից ստիպված՝ Ֆրանսիացիները նահանջում են իրանց անցած՝ Սմոլենսկի պատերազմից աւերված ճանապարհով և կրում մի շարք անասելի դժուարութիւններ. Նրանց հալածում են ոչ Թէ միայն ռուսական զօրքերը, կօզակները և պարտիզանական խմբերը, այլ և ցուրտը, բորանը, սովը, հիւանդութիւնները և այլն, և այլն:

Ռուսները ամեն կերպ աշխատում էին Թոյլ չը տալ Ֆրանսիացիներին անցնել սահմանը և այդպէս սատկ կամ ոչնչացնել նրանց, կամ գերել, սակայն Նապոլէօնի պատերազմական հանճարը փրկում է այդ ծանր և գրեթէ ողբերգական վիճակի մէջ գտնվող Ֆրանսիական զօրքին:

Նապոլէօնին աջողվում է մոլորեցնել ռուս հրամանատար Չիչագովին և անցկացնել զօրքը Բերեզինա գետի վրայով:

Սահմանից դէնը աւելի ևս ողբերգական է դառնում Ֆրանսիական զօրքի դրութիւնը: Դաշնակից պետութիւնները (Պրուսիան, Աւստրիան և այլն) անջատվում են Նապոլէօնից և իրանց զօրքերը միացնում ռուսական զօրքերին, որոնք արդէն Ֆրանսիական զօրքի ետևից ընկած՝ հալածում են նրանց ռուսական հողից դուրս, սահմանից դէնը:

*) Տես «Մշակ» № 187.

Սակայն այս դէպքում էլ Նապոլէօնի հանճարը միշտ յաղթող է հանդիսանում և փրկում Ֆրանսիական զօրքը վերջնական կորուստից:

Նապոլէօնը շտապում է Ֆրանսիա, նոր զօրք հաւաքելու և ապա նորից յարձակվելու Թշնամու վրա, իսկ ռուսական զօրքերը իրանց նոր դաշնակից զօրքերով ամեն ճիգ Թափում են ջախջախել Նապոլէօնին մինչև Ֆրանսիա հասնելը:

Եւ ահա տեղի են ունենում մի շարք սոսկալի արիւնահեղ ճակատամարտներ ռուսական սահմանից սկսած մինչև Ֆրանսիականը:

Այդ ճակատամարտներից ամենից խոշորն էր Լայպցիգի ճակատամարտը, որ կոչվեց «ազգերի կռիւ»:

Չը նայելով հալածվող զօրքերի գերազանց պայմաններին և ունեցած նպաստաւոր հանգամանքներին, այնուամենայնիւ Ֆրանսիացիք յաղթող դուրս եկան շնորհիւ Նապոլէօնի:

Սակայն բաղդը արդէն Թեքել էր իր անիւը Նապոլէօնից: Նահանջող զօրքերը սաստիկ քչանում էին. Ֆրանսիական ժողովուրդը, տեսնելով իր կայսրի անաջողութիւնները, երեսը դարձրել էր նրանից. միւս կողմից էլ Նապոլէօնի Թշնամիները ամեն տեսակ դաւեր էին նիւԹում նրա դէմ: Ռուսական զօրքերը, իրանց գլուխ ունենալով Ալեքսանդր I-ին, յաղթական մուտք գործեցին Պարիզ՝ դաշնակից պետութիւնների զօրքերով, ստիպեցին Նապոլէօնին ստորագրել Ֆօնտենեբլօ ււանում գահից հրաժարման Թուղթը:

Նապոլէօնին արտաքսեցին Էլբա կղզին, իսկ օրվայ հերոսը դարձաւ ռուսական զօրքը իր Կայսրով. այդ զօրքերը ազատեցին Եւրոպան Նապոլէօնի պատերազմական հանճարի աշխարհակալական ձիրաններից: Ցետագայում ևս խսպառ վերացվեց կոնտինենտալ սիստեմը, որ սաստիկ քայքայում էր ցամաքային եւրոպական պետութիւնների տնտեսական վիճակը:

***

Ահա այսօրվանից սկսվում են լայնածաւալ Ռուսաստանում մի շարք տօնախմբութիւններ Հայրենական պատերազմի 100-ամեակի լրման առիԹով, իսկ Մոսկվայում և Բորոդինեան ճակատամարտի վայրում տօնախմբութիւնները կատարվելու են Կայսրի ներկայութեամբ:

Առաջ Բորոդինեան ճակատամարտը համարվում էր տիեզերական պատմութեան մէջ ամենախոշոր կռիւներից մէկը, սակայն այժմ, ռուս-ճապօնական պատերազմից յետոյ, ամենախոշոր և արիւնահեղ ճակատամարտը համարվում է Մուկդենի կռիւը, որ տևեց 14 օր, երկու կողմից 800,000 զօրքի մասնակցութեամբ՝ մօտ 100 քառակուսի վերստ տարածութեան վրա:

Հարկաւոր ենք համարում նաև յիշատակել, որ հայ զինուորականներից Հայրենական պատերազմին մասնակցել են փոխգնդապետ Լազարեանը (Մոսկվայի ճեմարանի հիմնադրի տոհմից) և գնդապետ Վալերիան Մադաթեանը: Առաջինն ընկաւ Լայպցիգի ճակատամարտում, իսկ երկրորդը ձախ ձեռքից վիրաւորվեց: Երբ սկսվեց 1812 Թ. պատերազմը, ռուսական երրորդ զօրամասի առաջապահ զօրաբանակի առաջին գնդերի հրամանատարն էր իշխան Վալերիան Մադաթեանը:

Սա մի շարք յաղթութիւններ է կատարում, որոնցից նշանաւորն է Կոբրին քաղաքի մօտ տեղի ունեցած յաղթութիւնը, երբ գեներալ Մադաթեանի շնորհիւ Չարդվեց Թշնամին, տալով 3000 գերի, որոնց մէջ գեներալ Կլենգել, 8 Թնդանօթ, 4 դրօշակ և այլն: Այս յաղթութիւնը նշանաւոր է այն տեսակէտից, որ Հայրենական պատերազմի առաջին յաղթութիւնն էր, որ յոյս և հաւատ ներշնչեց ամենին, Թէ հնարաւոր է Նապոլէօնի զօրքերին ևս ջարդ տալ: Ցետագայում գնդապետ Մադաթեանը կատարեց մի շարք քաջագործութիւններ, գերելով Թշնամու զինուորներ, գեներալներ և այլն, որոնց համար արժանացաւ ստանալու ալմաստներով զարդարված սուր՝ «Քաջութեան համար» մակագրութեամբ, ապա, Թէև գնդապետի աստիճանով, Գէորգիեվսկի շքանշանի երրորդ աստիճանը: Մինչև իսկ կոմս Բիսմարկը իր աշխատութեան մէջ յիշատակել է իշխան Մադաթեանի մի վերին աստիճանի անսովոր քաջագործութեան դէպքը, երբ նա իր փոքրաԹիւ գնդին մի քանի խօսքով այնպէս է ոգեւորում, որ հետեւում են նրան դէպի յաղթութիւն:—Ահա այս օրինակով հաստատվում է, Թէ հրամանատարի տեղին ասած խօսքը որպիսի ազդեցութիւն ունի զինուորի վրա,—ասում է Բիսմարկը:

Նապոլէօնի նահանջման ժամանակ իշխան Մադաթեանը առաջինն է նրա ետևից անցնում սահմանը և մի շարք կորուստներ պատճառում Թշնամուն:

Ապա իշխան Մադաթեանը իր զօրամասով գերմանական հողի վրա անցնում է պրուսական ֆելդմարշալ Բլիւխերի հրամանատարութեան տակ ու մի շարք յաղթութիւնների ու քաջագործութիւնների համար արժանանում պրուսական Թագաւորից այլ և այլ շքանշանների՝ ֆելդմարշալ Բլիւխերի առաջարկութեամբ:

Իշխան Մադաթեանը ևս ռուսական յաղթական զօրքի ուղեկցութեամբ և Ալեքսանդր I-ի շքախմբի հետ մուտք է գործում Պարիզ: Ցետագայում իշխանը ստանում է գեներալութիւն և բարձր շքանշաններ այն յաղթութիւնների համար, որ նա տանում է պարսկական և Թիւրքական պատերազմներում մանաւանդ 1828 Թ.:

Ա. Նուպարեթեան

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ 100-ԱՄԵԱԿԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

24 օգոստոսի

Պետերբուրգ.—Կայսերական պալատի մինիստրի հեռագիրը: «Նորին Մեծութիւնները Թագաւոր Կայսրը և Թագուհի Կայսրուհին, Գահաժառանգ Արքայորդու և Օգոստափառ Աղջկերանց հետ միասին օգոստոսի 24-ին Պետերհօֆից ուղևորվեցին Հայրենական պատերազմի 100-ամեակի տօնահանդիսին ներկայ լինելու»: Ստորագրել է Կայսերական Պալատի մինիստր գեն. ադիւտանտ բարօն Ֆրեդերիկսը:

Պետերբուրգ.— Յոբելեանական հանդէսներին մասնակցելու գնացին Մեծ Իշխան Նիկոլայ Միխայլովիչը, ծովային, արդարադատութեան, ժողովրդական լուսաւորութեան, արտաքին գործերի, ճանապարհների հաղորդակցութեան, պետական կօնտրօլի և երկրագործական մինիստրութիւնները, սինոդի օբեր-պրօկուրօրը:

Նիկոլայեվ.—Մոսկվա ուղևորվեց հանդէսներին մասնակցելու Դոնեան կօզակների եօթերորդ գնդի պատգամաւորութիւնը:

Բորոդինօ.—Եկան մինիստրների խորհրդի նախագահ Կօկօվցեվը, ներքին գործերի մինիստր Մակարովը, զինուորական մինիստրը, Մոսկվայի միտրօպոլիտը և բարձր հոգևորականութիւնը:

Բորոդինեան դաշտը, պատրաստվելով վաղը դիմաւորելու Թագաւոր Կայսրին և տօնելու պատմական Բորոդինեան կռուի 100-ամեակը, տօնական տեսք է ընդունել: Երկրորդ օրը տեղացող յորդ անձրևը Թէև փչացրեց զարդարանքներն ու ճանապարհները, բայց չը կարողացաւ Թուլացնել հոյակապ և հոկայական տպաւորութիւնը ընդհանուր պանօրամայի, որ սփռված է ռուսական զգացմունքի համար սրբազան այդ տեղի շուրջը, ուր ամեն մի Թիզ հող ոռոգված է 100 տարի առաջ իրանց կեանքը հայրենիքի համար այստեղ զոհ բերող ռուսաց հերոսների արիւնով: Բորոդինեան կայարանից մինչև պատմական տեղը ճանապարհը զարդարված է դրօշակներով, Թարմ ոստերից հիւսած կամարներով, զանազան պաճուճանքներով և այլն: Հարիւրաւոր կառքեր ու աւտօմօբիլներ երԹևեկում են, շուրջը տիրում է արտասովոր կենդանութիւն: Եկող զօրավաշտերն ու գնդերը խմբվում են խճուղու երկու կողմերում շարքով՝ զօրամասերի յիշատակին կառուցված ու դրօշակներով և ծաղիկներով զարդարված յուշարձանների մօտ, և հոգեհանգիստներ կատարել տալիս իրանց նախորդների համար:

Ամբողջ շրջակայքը ահագին զօրաբանակ է ներկայացնում, ուր հաւաքվել են յոբելեանական հանդէսներին ուղարկված բոլոր տեսակի զէնքերն ու զօրամասերը: Բորոդինեան կռւի գլխաւոր արձանի՝ Րայեվսկիի հրետանիի մօտ Մոսկվայի շրջանի զօրքերի հրամանատարը զօրահանդէսի փորձ կատարեց: Արձանի մօտ պարզված է մի մեծ վրան կայսերական Թագով զարդարված, որը յատկացված է Կայսր Ալեքսանդր I-ի շարժական եկեղեցու համար, ուր օգոստոսի 26-ին ժամերգութիւն տեղի կունենայ: Սպասօ-Բորոդինեան վանքի աջ կողմում սպիտակին են տալիս վրաններ, ուր զետեղված են Ռուսաստանի բոլոր ծայրերից եկած 5000 վօլօստնոյ ստարշինաներ:

Վանքի ետևում պատրաստված է Արքայական օԹեանը, որտեղից մի յատուկ գիծ տանում է Բորոդինօ կայարանը՝ զարդարված դրօշակներով, Թագաւոր Կայսրի և Ռուսական Կայսրութեան վենզելներով: ՕԹեանը գեղեցիկ կերպով կահաւորված է ու զարդարված ծաղիկներով, գորգերով, կարպետներով: Կայարանից մինչև օԹեանը և վանքը շինված են մի քանի կամարներ հետևեալ մակագրութեամբ. «Ոչ մեզ, ոչ մեզ, այլ Քո անուանը», «Խաչը կրծքիս, զէնքը ձեռքիս», «Մարդկային ոչ մի ոյժ չի ընկճի մեզ», «Ձեր անուններն ու գործերը բերնից-բերան կանցնեն գալոց սերունդի մէջ»:

Այսօր առաւօտեան գվարդիայի և հետևակ զօրամասերի միջոցներով կառուցվող արձանները Բորոդինեան դաշտում օծեցին և հոգեհանգիստ կատարեցին:

Բորոդինեան դաշտում ընկած Ֆրանսիացիների արձանի կաղապարի պատուանդանի վրա Շեվարդինեան հրետանիի տեղում եկող զօրամասերը պսակներ դրին ազգային ժապաւէններով ու մակագրված՝ «Քաջ հակառակորդին»:

—

Երէկ, օգոստոսի 25-ին, ցերեկվայ ժամը 1½-ին Ալեքսանդրո-Նեվսկի զինուորական եկեղեցում Վրաստանի էկզարխը հոգեհանգիստ կատարեց Բորոդինեան պատերազմում ընկածների համար: Հոգեհանգստին ներկայ էր Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վորոնցով-Դաշկովը, Փոխարքայի զինուորական և քաղաքացիական մասի օգնականները, նահանգապետը, գեներալներ, տեղական զօրամասերի հրամանատարները, ոստիկանապետը և բարձր պաշտօնավոր անձինք:

—

Այսօր, ժամը 11-ին առաւօտեան, Թիֆլիսի Վանքի աւագ եկեղեցում, ս. պատարագից յետոյ, կը կատարվի ի յիշատակ Հայրենական պատերազմի 100-ամեակի հոգեհանգիստ և կայսերական մաղԹանք:

—

Օգոստոսի 25-ին և 26-ին Բագուի ուղղափառ տաճարներում, հայոց և կաԹոլիկաց եկեղեցիներում, սինագօգաներում և մզկիԹներում հոգեհանգիստներ կը կատարվեն Հայրենական պատերազմում ընկածների համար: Երեկոյեան քաղաքի զանազան մասերում տեղի կունենան ձրի ժողովրդական զուարճութիւններ:

—

Թիֆլիսի գաւառական քաղաքներում տեղի կունենան ժողովրդական զուարճութիւններ և զբօսանքներ, նոյնպէս և ընԹերցանութիւններ Հայրենական պատերազմի մասին՝ ցոյց տալով միաժամանակ տեսարաններ մոգական լապտերներով: Գիւղերում օգոստոսի 26-ին եկեղեցում քահանաները կը ծանօԹացնեն 1812 Թւի պատերազմի անցքերի հետ և ընդհանրապէս կը բացատրեն նրա նշանակութիւնը հայրենիքի համար:

—

Թիֆլիսի ոստիկանապետը կարգադրել է ոստիկանութեանը՝ այսօր, օգոստոսի 26-ին, ուժեղացնել հսկողութիւնը բնակարանների վրա, ի նկատի առնելով, որ քաղաքի ազգաբնակութիւնը մասնակցելու է Թափօրին և կը գնայ Դիդուբէ զօրահանդէսը տեսնելու և մաղԹանքին ներկայ լինելու:

—

Էլէկտրաքարշի վարչութիւնը կարգադրել է՝ այսօր, օգոստոսի 26-ին, կրկնապատկել վագօնների երԹևեկութիւնը Չերքեզօվսկայա փողոցով և ուղղակի երԹևեկութիւն սահմանել Վորոնցովեան արձանի և Զեմմելի դեղատնի մօտից Միքայէլեան փողոցով դէպի Մուշտայիդի այգին կամ ուղիղ դէպի Դիդուբէ:

—

Այսօր, Հայրենական պատերազմի հարիւրամեակի տօնախմբութեան օրը, լոյս է տեսնում «Աղբիւրի» հերԹական №-ը՝ ամբողջովին նուիրված յոբելեանին: Ցօդուածները երեխաների և դպրոցական աշակերտների պատշաճ և պճնազարդված պատմական ընտիր պատկերներով, վերցված Վերսալի, Պարիզի սալօնի, Ալեքսանդր III-ի պատկերասրահների նկարներից՝ Դումասի, Վերեշչագինի և այլն:

—

Լոյս տեսաւ և «Աղբիւր-Տարազի» № 107 հրատարակութիւն՝ «Կամքի ոյժը» վերնագրով Նապոլէօն Բօնապարտի, Ջարուհու (Տ. Նազարեանի) հետևեալ բովանդակութեամբ. «Թէ իմ կամքը լինէր: Ես ստախօս չեմ: Ճշմարտութիւնը յաղԹող է: Գերմաներէնի ուսուցչի ծննդեան տարեդարձը: Կամքի ոյժը»: Գրքոյկը մեծադիր և պատշաճ նկարներով, գինը 20 կ., նուէր է տրվում «Աղբիւր-Տարազի» բաժանորդներին:

—

Տարազի հերԹական №-ը լոյս է տեսնելու տօնախմբութիւնից յետոյ, ուր ի միջի այլոց Նապոլէօնի անձնուէր Թիկնապահ Ռոստամի մասին կը լինեն մեզ, հայերիս, հետաքրքրող նորութիւններ: Ասում են, որ Ռոստամը ղարաբաղցի հայ է: Տ. Նազարեանը այս մասին գրագրութիւն ունի Պարիզի հետ և սպասում է օրերս այնտեղից մի քանի մանրամասնութիւնների, որ պէտք է ստանայ Միջազգային Մամուլի Դաշնակցութիւնների Կենտրօն. Կօմիտէի ընդհ. քարտուղարի միջոցով պ. Ռոստամից, որը իրան Նապոլէօնի Ռոստամի տոհմից է համարում:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՊՈԼԷՈՆԸ ԵՒ ԿԻՆԸ

(Լ. Գոլովկիի)

Ես չեմ ցանկանում Նապոլէօնի կեանքից մանրամասնութիւններ վերարտադրել, քննել Նրա՝ Ժօզէֆինայի հետ ունեցած պատմական ընդհարումը, պարզել կոմսուհի Վալեվսկայայի հետ ունեցած հրապուրանքը և կամ ասել, Թէ նա քանի սիրուհի է ունեցել:

Ես ուզում եմ Նապոլէօնի դէպի կինն ունեցած յարաբերութեան մէջ նկատել այն, ինչ որ նրա համար ամենից աւելի բնորոշն է, ինչում որ նրա անձնաւորութիւնը նկարվում է: «Սէրը,—ինչպէս գեղեցիկ կերպով ասում է Մետերլինկը,—փորձաքար է, որի վրա բաղդը փորձում է մարդուն. սիրոյ մէջ է, որ նա իրան ամբողջապէս ցուցադրում է»:

Նապոլէօնն ինքն իրան ամբողջապէս ցոյց է տալիս, սիրելով և սէրը բացասելով:

«Ի՞նչ է սէրը. սեփական Թուլութեան զգացում, որին մարդը հեշտութեամբ է անձնատուր լինում միայնակ կամ առանձնացած. դա իր անուժութեան, միաժամանակ և անմահութեան զգացումն է. հոգ ու տառապանք, գալարում, քարացում, կրքի քաղցր արցունքների հոսում. ահա Թէ ինչ բան է սէրը»:

Այսպէս էր գրում դեռ ևս սէրը չը ճաշակած, այլ միայն նրա մասին դատողութիւններ տուող պատանի Նապոլէօնը 1791 Թւին: Հէնց այդ դատողութեան մէջ Նապոլէօնի համար վերին աստիճանի բնորոշ է այն հանգամանքը, որ նա սէրն ընդունում է որպէս մենաւորութիւնից, Նապոլէօնի կեանքի այդ սարսափելի ուղեկցից, ազատվելու միջոց:

Մենաւորութիւնը, ահա Թէ իրօք ինչն է հարուածում Նապոլէօնի բաղդին. այդ մենաւորութիւնը աճում է այն չափով, ինչ չափով որ աճում են ինքը, իր փառքն ու մեծութիւնը: Մենաւոր՝ ընտանիքում, աւելի ևս մենաւոր է լինում զինուորական դպրոցում, Ֆրանսիական երիտասարդ արիստոկրատների շրջանում, որոնք ծաղրում էին խեղճին, Ֆրանսերէն վատ խօսող կորսիկացուն:

Մենաւոր՝ իր փառասէր մտադրութիւններում, բայց աւելի ևս մենաւոր դարձաւ, երբ իրականացան իր մտադրութիւնները, և նա հասաւ ուրիշների համար անհասանելի իշխանական բարձրութեան, մեծութեան և փառքի:

Այն Թագը, որն ինքն իր համար պատրաստեց, բաժանում էր նրան հասարակ մահկանացուներից, բայց երբէք չը բարեկամացրեց նրան այնպիսիների հետ, որոնք ծնվում են գահի վրա կամ շուրջը: Եւրոպայի ժառանգական միապետների աշխարհը և արիստոկրատական դասը հոգու ամբողջ Թափով արհամարհում էր նրան, իսկ հասարակապետական գեներալը կայսր դառնալով՝ բացառիկ մի դիրք գրաւեց աշխարհում, որը չը տեսնված կերպով մեծ և սարսափելի էր միաժամանակ, որովհետև այդ մեծութիւնը և կեանքը մազից էին կախված: Նապոլէօնը հասարակ մահկանացու լինել չէր ցանկանում: Վանդալը արդարացի և սրամիտ կերպով ասել է նրա մասին. «Նա պէտք Թագաւորէր՝ որպէսզի ապրէր, և պէտք յաղԹէր՝ որպէսզի Թագաւորէր»:

Աշխարհում այդպիսի բացառիկ դիրք գրաւող մարդը չէր կարող մենաւոր չը լինել: Նա կարող էր ունենալ իր համար զոհվելու պատրաստ, նուիրված ծառաներ և հաւատարիմներ, բայց նա չունէր այնպիսի բարեկամներ, որոնց հետ նա իր ընդհանուր կեանքը բաժանէր: Նապոլէօնը ունէր հաւատարիմ ծառաներ, որոնք նրան իր անկման ժամին էլ չը լքեցին և նրա ետևից աքսոր գնացին. բայց նրանք իր բարեկամները չէին. այդ մարդկանց բացառիկ դիրքը խիստ կտրուկ սահման սահեց իր և ուրիշ մարդկանց միջև: Եւ նա ամբողջ կեանքում իր մասին այն հայեացքն ունեցաւ, Թէ ինքը մի բացառիկ էակ է, որը մնացած մարդկութիւնից անջատված է:

Մարդկանց հետ ունեցած կապը խզվեց, անես նա մարդ չէր, մի քանիսի աչքին կիսաստուած էր, ուրիշների համար դեւ մարմնացում. նա ընդունում էր, որ ինքը հասարակութիւնից բարձր է, և այդ բարձրութիւնից արհամարհանքով էր նայում մնացած մարդկանց վրա:

Այդ ոչ-մարդկային մենաւորութիւնից տառապում էր նա: Չէր կարող չը տառապել, որովհետև նա այնուամենայնիւ մարդ էր, և ոչ Թէ կիսաստուած կամ դեւ: Նա իր դաժան մռայլութեան հետ միանգամից չը հաշտվեց: Նրա հոգին այդ սառնութիւնից դուրս գալ էր ուզում: Ի՞նչ բանի մէջ: Ի հարկէ սիրոյ: Սիրոյ այդ ծարաւի, ուրիշ էակի հետ ունեցած հաղորդակցութեան մասին պատմում են Նապոլէօնի՝ 1796 Թւի իտալական պատերազմի ժամանակ Ժօզէֆինային գրած նամակները: Դա Նապոլէօնի կեանքի լաւագոյն ժամանակն է, Նրա պատմութեան կատարեալ ողբերգութիւնը, անմնաքանսատեղծական և ուրախալի էջը:

Նա երիտասարդ, հասարակապետական փայլուն զօրավար է, որ դեռ ևս հասարակապետութեան դաւաճանելուց առաջ՝ կռւում է հասարակապետական զինուորներով՝ միապետական զօրքի դէմ:

Ֆրանսիայի վրայից անցնող ազատութեան արևի ճառագայԹները դեռ ևս զինուորների սուինների ծայրերին փայլում են. նրանք իրանց հետ բերում են ազատութիւն, այլ ոչ Թէ ստրկութիւն, և յաղԹական զօրքի ամեն մի քայլը նոր դափնիներով է պսակում պատերազմի պատանի աստուծոյ, զօրավարի ճակատը:

Իսկ նրա հոգում ծագում է սիրոյ արևգակը, և խլացուցիչ յաղԹանակների ու գոռգոռացող ճակատամարտների մէջ նա ժամանակ է գտնում գրելու իր կրքոտ և մեղմ նամակները. «Սիրոյ քաղցր արցունքները հոսում են...»: Ահաւասիկ նա, սէրը, որ Թարմացնում է մենաւոր հոգին:

«Այն ժամանակից, որ ես քեզ Թողեցի,—գրում է Նապոլէօնն իր սիրուհուն,—ես միշտ տխուր եմ: Իմ յիշողութեան մէջ անընդհատ վերապրում են քո համբոյրը, քո արցունքները, քո քնքոյշ խանդը, և իմ աննման Ժօզէֆինայի գեղեցկութիւնները անդադար սրտումս և զգացումներիս մէջ վառում են պայծառ և հրատոչոր բոցը: Ե՞րբ կը լինեմ արդեօք ազատ բոլոր անհանգստութիւններից ու հոգսերից, որպէսզի բոլորովին քեզ հետ անցկացնեմ, սէր տածեմ քեզ, միայն երջանկութեան մասին մտածեմ, Նրա մասին խօսեմ և Նրա գոյութիւնը ապացուցանեմ:

«Քեզ ճանաչելուցս ի վեր աւելի բուռն կերպով եմ սիրում. այդ ապացուցանում է, որ Լա-Բրյուէրի միտքը, Թէ սէրը յանկարծ է երևան գալիս, ուղիղ չէ: Բնութեան մէջ ամեն ինչ իր զարգացման աստիճանականութիւնն ու ընԹացքն ունի:

«Օ, աղաչում եմ, ցոյց տուր քեզանում մի որևիցէ պակասաւորութիւն, եղիր աւելի քիչ գեղեցիկ, քնքոյշ, նուրբ և առանձնապէս բարի, իսկ գլխաւորը՝ մի լինիր խանդոտ, երբէք լաց մի լինիր. քո արցունքները իմ արիւնս են եռ բերում և ինձ դատողութիւնից զրկում»:

Մի ուրիշ նամակում Ժօզէֆինայի լռութեան պատճառով նա գանգատվում է:

«Ես քեզ բոլորովին չեմ սիրում, ընդհակառակն արհամարհում եմ: Դու աւօր, զզուելի, չար, Սանդրիլեօնա: Դու ինձ բոլորովին չես գրում, դու քո մարդուն չես սիրում. գիտես Թէ որպիսի ուրախութիւն են պատճառում նրան քո նամակները, և դու նրան չես կարողանում տասը տող գրել:

«Տիկին, դուք ամբողջ օրն ինչ էք անում. ի՞նչ անյետաձգելի գործերն են, որ Թոյլ չեն տալիս գրելու ձեր սիրեկանին: Ո՞ր զգացումն է ճնշում և հեռացնում սէրը, այն քնքոյշ և մշտական սէրը, որ դուք նրան խոստացաք:

«Քեզանից տեղեկութիւններ չառնելով, սիրելի բարեկամս, ես յուզվում եմ. շուտ տող շուտով ինձ գրիր, իմ սիրտը քնքշութեամբ և ուրախութեամբ լցնող այդ սիրելի առարկաների մասին գրիր: Կարծում եմ շուտով քեզ կը գրկեմ և միլիօնաւոր հաստարակածա-

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ ՑԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ

XXI

Անցեալ անգամ խօսելով հայ տպագրութեան 400-ամեակի և տառերի գիւտի 1500-ամեակի առիթով հիմնվելիք համազգային ֆօնդի մասին, մենք ասել էինք, որ իբրև այդպիսին նրա գործադրութեան եղանակն ու ձևը պէտք է ամբողջ ազգի կամքով և համաձայնութեամբ լինի։

Այդպէս լինելով հանդերձ՝ մենք ի հարկէ աւելորդ չենք համարում որ այդ հարցի մասին խօսվի թէ լրագրութեան մէջ և թէ մասնաւոր շրջաններում, որովհետև միայն այդ ձևով կարելի է հարցը լուրջ քննադատութեան առարկայ դարձնել և բազմակողմանի կերպով մշակելով նրան՝ ընտրել ամենանպատակայարմար ձևը։

Այս րոպէիս հրապարակի վրա է դրված և այս ու այն ձևով քննվում են երկու առաջարկութիւններ, դպրոցական եւ գրական ֆօնդ հիմնելու հարցերը։ Եւ, ինչպէս արդէն երևում է լրագրութեան մէջ տպագրվող յօդուածներից ու տեղեկութիւններից, հասարակութեան մեծամասնութիւնը թեքված է դէպի դպրոցական ֆօնդի կողմը։

Հերքել այդպիսի մի ֆօնդի կարևորութիւնը հազիւ թէ հնարաւոր լինի և ոչ մի մարդ էլ իրան թոյլ չի տայ այդ անելու, բայց թող ներվի ինձ անել մի երրորդ առաջարկ։

Երբ որևէ յօբելեանի առիթով որևէ ազգի մէջ ֆօնդ է կազմվում, այդ յօբելեանը յաւերժացնելու նպատակով, ինքն ըստ ինքեան, առանց տարուբերվելու կանգ են առնում այդ յօբելեանի հետ կապ, առնչութիւն ունեցող մի նպատակի վրա և ոչ թէ այս ու կողմն են ընկնում, ինչպէս մեզ մօտ։

Եւ ահա հէնց այդ տեսակէտից էլ առաւելութիւն պէտք է տրվի հրատարակչական ֆօնդին (և ոչ գրական)։

Մենք ունենք դպրոցների մեծ կարիք։ Բայց ունենք և դպրոցական ցանց, եկ.-ծխ. դպրոցներ համարեա թէ ամեն տեղ ունենք. մեր Կ. Հ. Բ. Ընկ., Բ. Հ. Կ. Միութիւնը և բազմաթիւ մասնաւոր անձինք համարեա թէ ամեն օր նորանոր դպրոցներ են բացում այս կամ այն տեղը. վերջապէս ինքը հասարակութիւնն էլ արդէն զգացել է ուսման պահանջը և ինքը իր միջոցներով բազմաթիւ դպրոցներ է բացում, և, ճիշդ է, դեռ ևս մեծ տոկոս են կազմում այն հայաբնակ վայրերը, որտեղ դպրոցներ չը կան, ճիշդ է՝ ոչ այնքան ապահով դրութեան մէջ, բայց յամենայն դէպս կան։

Կարևոր և շատ կարևոր է հրատարակչական ֆօնդը։

Հսկայական մի գումար ունենալով իր ձեռքին, որը անպայման պէտք է կենտրոնացած լինի Էջմիածնում, նա հսկայական օգուտներ էլ կարող է տալ. և ահա թէ ինչ կերպ։

Պէտք է ընտրել, ի հարկէ՝ համայն հայութեան մասնակցութեամբ, մի կենտրոնական գործադիր յանձնաժողով, որը և իր ձեռքը կառնէ այդ ֆօնդի գործադրութեան խնդիրը։

Նա կը հիմնէ մի շարք ժողովրդական պարբերական հրատարակութիւններ։ Օրագիր, շաբաթաթերթ, ամսագիր, ամենաէժան գներով, որը մատչելի լինի բոլորին։ Կը հրատարակէ մեր մատենագիրների, վիպասանների, պատմաբանների, բանաստեղծների աշխատութիւնները, թարգմանել կը տայ օտարազգի հեղինակների գործերը և էժան գներով ամենալայն չափերով կը տարածէ նրանց ժողովրդի մէջ։ Ամբողջ հայաբնակ վայրերը նա կը հեղեղէ ամենաէժան հրատարակութիւնների բազմաթիւ օրինակներով։

Էջմիածնում և հայաբնակ զանազան կենտրոններում բաց կանէ տպարաններ, որտեղ տպագրվելով նրա հրատարակութիւնները՝ չափազանց էժան կը նստեն. բացի այդ, մասնաւոր գործեր անելով նրանք կը ծածկեն իրանց ծախսերը և միշտ էլ ապահոված կը լինեն, ու ֆօնդի գումարը միշտ էլ կը մնայ իր նախկին դրութեան մէջ։

Նրա հրատարակած բոլոր պարբերականների աշխատակիցներն ու թղթակիցները անպայման պէտք է վարձատրվեն, ոչ մի գիրք, ոչ մի թարգմանութիւն չը պէտք է լոյս տեսնի առանց հեղինակին կամ թարգմանչին վարձատրելու, և բացի այդ՝ նա պէտք է հիմնի մի ապաստարան մեր ծերացած ու աղքատ գրականագէտներին պատսպարելու համար։

Եւ դրանով նա բազմաթիւ օգուտներ կարող է տուած լինել։

Նախ՝ նա կը տայ ժողովրդին էժան գնով ընթերցանութեան նիւթ, կապահովէ մեր գրականագէտներին և հնարաւորութիւն կը տայ նրանց ամբողջապէս նուիրելու գրականութեանը և այդ բոլորի վրա շատ չնչին գումար կը ծախսէ, որովհետև նրա հրատարակութիւնները պարբերաբար կը վերադարձնեն իրանց վրա ծախսված գումարները, իսկ տպարանները կարող են նոյնիսկ օգուտներ էլ տալ։

Ահա թէ ինչ կարող է անել հրատարակչական գործը, եթէ ի հարկէ նա լաւ հիմքերի վրա լինի դրված կամ կազմակերպված։

Եւ այդ գործը իսկապէս մի կոթող կարող է լինել հայ տպագրութեան 400-ամեակի և տառերի գիւտի 1500-ամեակի յօբելեանների առիթով։

Վ. Թումանեան

Բագու.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Ինչպէս յայտնի է, Սանասարեան դպրոցի երկրորդական և նորաբաց մասնագիտական մասը Կարինից տեղափոխված է Սեբաստիա քաղաքը, ուր ժամանակաւորապէս զետեղված է ս. Նշան վանքի մէջ, միաժամանակ ձեռնարկված է սեփական շէնքի կառուցման։ Դպրոցի տեսուչ է հրաւիրված պրօֆ. Յովհ. Յակոբեան, որը օգոստոսի 18 ին ուղևորվել է ստանձնելու իր նոր պաշտօնը։ Կարինում մնում է դպրոցի միջնակարգ մասը միայն։

— Առաջիկայ աշնանից Կովկասում կը ձեռնարկվի մանրամասն և բազմակողմանի կերպով ուսումնասիրելու անասնապահութիւնը զանազան շրջաններում։ Աշխատանքները կը տևեն երկու տարի և կը սկսվեն Բորչալուի գաւառից։

— Հասարակական ակումբը մօտ օրերս տեղափոխվում է նոր շինութեան մէջ (Աբաս-Աբադեան հրապարակ, տ. 7)։ Ակումբի բացումը տեղի կունենայ սեպտեմբերի 16-ին Մօսկվայի յայտնի դասախօս Իւ. Ա. Այխենվալդը։

— Կովկասեան բժիշկների համար կազմակերպված կուրսերում պրիվատ-դօցենտ Տարասէվիչը ծանօթացրեց բժիշկ ունկնդիրներին արեան վերլուծութեան նորագոյն եղանակների և շիճուկ ստանալու եղանակի հետ՝ փորձեր անելով սագերի և ծովախոզների վրա։ Ներկայ էին 99 բժիշկներ։

— Թիֆլիսի նահանգի ժողովրդական դպրոցների տեսուչը, դիմելով քաղաքային վարչութեանը, տեղեկացնում է, որ Վրաստանի էկզարխի առաջարկութեամբ արձակվում են պաշտօնից քաղաքային տարրական դպրոցների երկու կրօնուսոյց քահանաներ և նրանց փոխարէն նշանակվում են ուրիշ երկու քահանաներ։ Ուսումնարանական յանձնաժողովը, ընդունելով որ ժողովրդական դպրոցների տեսուչը իրաւունք ունի արձակել քաղաքային ուսուցիչներին պաշտօնից կամ չը հաստատել, առարկում է սակայն, որ տեսուչը իրաւունք չունի, անկախ՝ վարչութիւնից, նշանակել կրօնուսոյցներ իր հայեցողութեամբ։

— Թիֆլիս է վերադարձել Յ. Ս. Փիրալեանը՝ Բագուի նահանգը, Դաղստանի և Տերեքի շրջանները շրջագայելուց յետոյ։ Վլադիկավկազում և Թեմիր-Խան-Շուրայում նրա մասնակցութեամբ կայացել են տնայնագործական կօմիտէտի նահանգական բաժանմունքների նիստերը 3-րդ համառուսական տնայնագործական-արդիւնաբերական ցուցահանդէսի կովկասեան բաժանմունքը կազմակերպելու նպատակով։ Շուրայում Փիրալեանը ժողովել է տեղական գործերի հարուստ հաւաքածու։

— Օգոստոսի 24-ին Թիֆլիսի գաւառական հաշտարար դատարանի բաժանմունքում քննվեց «Закавказье» լրագրի խմբագիր Բոգևէի և իշխ. Լ. Մագալովի մենամարտութեան գործը, որ տեղի ունեցաւ այս ամառուայ սկիզբներին և վերջացաւ անհետևանք։ Իշխ. Մագալովը իր վկաներով բացակայում էր։ Դատարանը յանցաւոր համարելով մենամարտողներին՝ երկուսին էլ դատապարտեց 3 օրվայ բանտարկութեան։

— Բագուի առևտրականների վարկի ընկերութեան կանոնադրութիւնը ներկայացված է ի հաստատութիւն։

— Թիֆլիսում տեղեկութիւն է ստացված, որ Աբաստումանի շրջակայքում անտառային հրդեհ է առաջացել։ Եռանդուն միջոցներ են ձեռք առնված շուտով հանգցնելու հրդեհը, որ կարող է լայն չափեր ստանալ։

— Օգոստոսի 24-ին Շիրակսկի Նըբերփողոցի № 18 տանը ապրող Թիֆլիսեցի Ղազար Մազըքեանը (կապալառու) յայտնել է խուզարկու բաժանմունքի կառավարչին, որ օգոստոսի 23-ին Կախէթիայից Թիֆլիս վերադառնալով՝ նա խնդրեց իր մօտ հիւր եղող անծանօթ որդուն Ախալքալաքի գաւառի Սախտա գիւղի բնակիչ Ներսէս Ֆրանգեանին համրել այն փողերը, որը նա ներկայացնելու էր Անդրկովկասեան երկաթուղիների վարչութեանը իբրև 4500 ր. գրաւականը իր վերցրած կապալի համար։ Համրելուց յետոյ, ինքը յոգնած լինելով, պառկում է քնելու։ Օգոստոսի 24-ին, երբ պահարանից ուզում էր այդ գումարը հանել, նկատեց, որ գողացված է։ Նա կասկած է յայտնել իր անծանօթ Ֆրանգեանի վրա, որը անյայտացել է։

— Օգոստոսի 30-ին, «Ռուսական կլուբի» շէնքում կազմակերպւում է երեխաների խնամատար ընկերութիւնը ներկայացում և հասարակական զբօսանք՝ իր միջոցները ուժեղացնելու նպատակով։ Ընկերութիւնը 14 տարի շարունակ գործում է, պահելով երկու ապաստարանում անխտիր բոլոր ազգի չքաւոր և որբ երեխաներին, սովորեցնելով նրանց իր դպրոցներում գրագիտութիւն և արհեստանոցներում՝ արհեստներ։ Ներկայումս նրանք պահում են 70 երեխաներ։ Ընկերութեան միջոցները կազմում են անդամավճարներն ու նուէրները։ Ընկերութեան նախագահուհին է Ա. Դ. Րօօպ, իսկ պատուաւոր նախագահուհին՝ ստատս-դամա կոմսուհի Ե. Ա. Վօրօնցօվա-Դաշկօվան։

— Կ. Հ. Բ. Ընկ. Դիլիջանի ճիւղի վարչութիւնը յայտնում է մեզ, որ իր նախաձեռնութեամբ այդ աւանում բացված և իր հովանաւորութեան տակ գտնվող՝ հանգուցեալ Դ. Աղայեանի անուան նորաբաց հասարակական գր.-ընթերցարանի շինութեան օգտին, որի կառուցմանն արդէն ձեռնարկված է, ինքն ստացել է ա) 644 ր. նուիրատուութիւնից, բ) կենտրոնի խորհրդի Թիֆլիսում կազմած երեկոյթի արդիւնքից 131 ր. 70 կ., գ) Դիլիջանում յուլ. 10-ին կայացած զբօսանքից 407 ր. 65 կ., դ) դարձեալ Դիլիջանում օր. Շ. Քեանդարեանի կազմակերպված մանկ. ներկայացումից 43 ր. 12 կ.։ Ընդամենը մուտք եղել է 1226 ր. 47 կ.։ Մինչև այժմ շինութեան վրա ծախսվել է 998 ր. 24 կ.։ Մնում է 228 ր. 23 կ., որպիսի գումարը գտնվում է Ընկերութեան Դիլիջանի ճիւղի մօտ։ Յիշեալ գր.-ընթերցարանի շինութիւնը վերջանալու համար հարկաւոր է մօտ 2000 րուբլի։

— Քաղաքային Ալէքսանդրեան հիւանդանոցի բացումը տեղի կունենայ սեպտեմբերի 15-ին։ Հիւանդանոցի կահաւորութեան պիտոյքները ստացված են արդէն։

— Քաղաքագլուխ Ա. Ի. Խատիսեանը Թիֆլիս է վերադառնալու սեպտեմբ. 1-ին։

— Օգոստոսի 24-ին, ցերեկվայ ժամը մէկ և կէսին Փոխարքայի դիւանատան երրորդ յարկից [illegible] վրա աշխատող Գ. Օղնօրօբօվը, 22 տարեկան, փողոցի սալայատակի վրա նետվեց։ Ջարդված դրութեամբ՝ շտապօգնութեան կառքով ուղարկեցին Միքայէլեան հիւանդանոց, բայց ճանապարհին նա արդէն մեռել էր։ Անցեալ տարի թունաւորվել էր Օղնօրօբօվի կինը, որի մահից յետոյ նա քանիցս փորձ էր արել վերջ տալու իր կեանքին, բայց անյաջող։ Մօտ ժամանակներս նա մի քանի օրով եղել էր Կոբուլէթում և վերադառնալիս տեսել գնացքի խորտակման հետքերը։ Այդ դէպքը ըստ երևոյթին նրա վրա սաստիկ ազդել էր, և նա շարունակ խօսելիս է եղել դրա մասին, արդարացնելով որ մեղաւորը ինքը չէ, այլ ինչ որ կաղ մարդ, որին պիտի որոնել։ Անձնասպանութիւնը կատարել է Օղնօրօբօվը խելագար դրութեան մէջ։

— Թիֆլիսի նահանգապետի կայացրած օգոստոսի 22-ի որոշմամբ երթևեկողներին ցուցակագրելու համար սահմանված պարտադիր որոշումները խախտելուն պատճառով Ալի Մամադ-օղլին ենթարկվում է 25 ր. տուգանքի կամ 10 օրվայ կալանաւորութեան։

— Օգոստոսի 23-ին, երեկ. ժամը 9-ին, առևտրա-տնտեսական վերահսկիչ Ա. Խաբաղեանը Ռօսսիյսկայա փողոցի վրա № 5/7 տանը Գր. Սահակեանի և Ալ. Կուպաշիշվիլիի մսի խանութում գտել է 28 պուդ միս առանց քաղ. սպանդանոցի դրոշմի ունենալու, որը գրաւված և ուղարկված է սպանդանոց հետազօտելու։

— Օգոստոսի 24-ին, առաւ. ժամը 8-ին, անբուժելի հիւանդութիւնից յանկարծամահ եղաւ Թիֆլիսեցի Գէորգ Վարդանեանը 37 տարեկան (առևտրական)։ Հանգուցեալի կինը, Սօֆիան, 29 տարեկան, ցնցված՝ ամուսնու մահվան պատճառով, կարբօլեան թթւուտ ընդունելով ինքնասպանութիւն գործեց։ Վարդանեան ամուսինները ապրում էին Օրթաճալայի կղզու վրա, իրանց սեփական տանը։ Նրանց դիակները ուղարկվեցին Միքայէլեան հիւանդանոց։

— Օգոստոսի 10-ին Սալախլի գիւղի մօտիկ (Ղազախի գաւառ) Կուր գետում լողանալիս խեղդվել է Անդրկովկասեան ուսուցչական սեմինարիայի սան Փաշա Մուստաֆայեվը։

— Բոնակոթ գիւղի հոգաբարձութիւնը խնդրում է մեզ յայտնել ի միամտութիւն նուիրատուների, որ ինքը շնորհակալութեամբ ստացել է Յովհ. և Գէորգ Տէր-Գէորգեաններից (բագուեցիք) 40 ր. նուէրը յօգուտ Բոնակոթ գիւղի ծխ. դպրոցի և ի յաւերժացումն նուիրատուների հանգուցեալ հօր անուան։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 23 օգոստոսի

Հրճուանօք կարդացի Վ. Մամիկոնեանի ակնարկները Վերայում հայոց հոգևոր-ծխական ուսումնարան ունենալու մասին։

Անչափ ուրախ եմ, որ տեսնում եմ մեր հոգեպէս կազդուրված երիտասարդութիւնը իր թշուառ եղբայրների որդոց կրթութեան և դաստիարակութեան մասին մտածելիս։

Արդարև՝ թշուառ են Վերայի մեր հայ ընտանիքները թէ նիւթականապէս և թէ բարոյապէս։

Նիւթական բարւոքումը մեր խնդրից դուրս է, որովհետև դա ներկայումս շատ ջուր է տանում. բարոյականը, դրան կից և մտաւորականը, համեմատաբար կարելի է աւելի հեշտութեամբ ուղղել, եթէ ունենանք ուսումնարան. սա մի ամենազօրեղ լծակ է, որով կարելի է ժողովրդի ինտելեկտուալ յատկութիւնները լճացած դրութիւնից բարձրացնել և ազնուացնել։

Հետևապէս մեր վերացիներին ուսումնարան է հարկաւոր ունենալ. բայց որտեղից, ում հաշւով. իրանք բնակիչները աղքատութեան ծայրայեղ աստիճանի վրա են գտնվում, ուրիշ տեղից պէտք է օգնութեան ձեռք կարկառել և այդ օգնութիւն առնողը պէտք է Վերայի եկեղեցու հոգաբարձութիւնը լինի, եթէ դա իսկապէս գոյութիւն ունի. դրա պարտականութիւնը պէտք է լինի ամեն օրինական միջոցներ գործածել և ուսումնարանի բացման ու գոյութեան պահպանման պատճառ դառնալ։

Եւ որովհետև Վերայի եկեղեցին, իր հոգաբարձութիւնով միասին, անմխիթարանձելի նիւթական դրութեան պատճառով (այստեղ սրան չը պէտք է շփոթել Վերայի գերեզմանատան հոգաբարձութեան հետ, որի դրութիւնը, կարծեմ, այնքան էլ աննախանձելի չէ կարող լինել), անկարող է միայնակ ուսումնարան բանալ և պահպանել, որի համար՝ լաւ կը լինի, որ այդ եկեղեցուց տարեկան, որտեղից էլ լինի, մօտաւորապէս 300 ր. տրվի Զրկինեանց ա. Կարապետ եկեղեցու ուսումնարանին և այդ գումարով պահվի մօտ 30 աշակերտ և աշակերտուհի ձրիաբար, յատկապէս Վերայի չքաւոր թաղեցիներից։

Այդ առաջարկութիւնը մի անգամ էլ եղաւ, միայն լռութեան և անհամաձայնութեան ծոցն ընկաւ՝ առ միշտ անհետանալու նպատակով։

Կարծում եմ, այժմ անհրաժեշտ է այդ կենսական հարցը մոռացութեան ճիրաններից ազատել և կենդանութեան շունչ փչել։ Շատ շնորհակալ կը լինենք, եթէ հանգստաբանի հոգաբարձութիւնն էլ իր նպաստը չը խնայէ։

Զրկինեանց եկ.-հոգ.-ծխ. ուսումնարանի աւագ-ուսուցիչ՝

Գրիգորիս ա.-ք. Երզնկեան

—

Թիֆլիս, 25 օգոստոսի

Կարդալով Ա. Կոծինեանի նամակը («Մշակ» № 186-ում), կարևոր եմ համարում հետևեալը յայտնել։ Եթէ Կոծինեանին դուռն է ցոյց տրվել, այդ միայն հետևանք է նրա անկօռեկտ վարմունքի, որը ամեն մի վարչութեան մէջ ներելի չէ կարող համարվել։ Պարոնը, ճիշդ է, մի երկու սենեակից անցնելով՝ եկաւ ինձ մօտ, որպէս մատենավարի, և վրդովված (մանաւանդ մի քանի սեղաններ են ցոյց տուել) դիմեց ինձ ու իր վկայականը պահանջեց։ Ես նայելով ինձ մօտ եղած վկայականները, որոնց արդէն յանձնելու էի, տեսայ որ պարոնինը չը կայ, ուստի ասացի. «Պարոն, ձեր վկայականը ինձ մօտ չէ, պէտք է սպասէք մինչև որ պատրաստ կը լինի»։ Տեսնելով որ՝ հակառակ իմ առաջարկութեան՝ պարոնը շարունակում է կանգնած մնալ, նորից նկատեցի. «Պարոն, խնդրեմ այստեղից հեռանաք, որովհետև ատեանից հրամայված է այստեղ չը մնալ և չը խանգարել պարապողներին»։ Իմ այս նկատողութիւնից զայրացած՝ պարոնը սկսեց ճշդապահութեան խրատներ կարդալ։ Այն ժամանակ անդամներից նկատողութիւն չը ստանալու համար դիմեցի օրապահ գրագրին (և ոչ ծառային, ինչպէս ինքն է գրում) և խնդրեցի հեռացնել ինձանից պարոնին։ Կարծում եմ այդպէս կը վարվէին նրա հետ և ուրիշ վարչական տեղերի ծառայողները նման դէպքերում։

Ահա իրողութիւնը։ Այժմ բանիմաց հասարակութեանն եմ թողնում դատել, թէ մի ըստ երևոյթին ինտելիգենտ մարդու, մանաւանդ ուսուցչի, վայե՞լ է արդեօք խանգարել հաստատութեան մէջ տիրող նրա ընթացքը։

Ի՞նչ հիմք կամ պատճառ ունէի անծանօթ

յին ջերմ համբոյրներով երեսդ կը ծածկեմ»։

Լաւութեան համար եղած յանդիմանութիւնները և տեղեկութիւնների բացակայութեան պատճառով առաջացած գանգատները, որոնցով լիքն են Նապոլէոնի՝ Ժօզէֆինային ուղղած նամակները, ցոյց են տալիս, որ վերջինս նրան չէր տածում այն զգացմունքը, որպիսին Նապոլէոնն էր կրում իր սրտում։ Իրօք Ժօզէֆինան իր ամուսնու փառքով հպարտանում էր, բայց որպէս մարդու՝ նրան չէր սիրում։ Սիրահարված Նապոլէոնն այդ բանը զգում և վիրաւորվում էր, և երբ իմացաւ, որ Ժօզէֆինան իրան դաւաճանում է, սկսեց սառնութեամբ արհամարհել։ Նրա հպարտ հոգին ընդունակ էր դուրս գալ իր մենաւորութիւնից և հաւատքով մերձենալ ուրիշին, բայց վիրաւորական սառնասրտութեան հանդիպելով՝ նորից իր մենաւորութեանը վերադարձաւ։

Ժօզէֆինայի դաւաճանութիւնը լսելով՝ ահա թէ Նապոլէոնն ինչ էր գրում Եգիպտոսից նրա եղբօրը.

«Ընտանեկան տեսակէտից մի մեծ վիշտ ունեմ. քօղը վերջնապէս վերցված է։ Երկրի վրա միայն դու մնացիր ինձ համար. քո բարեկամութիւնն ինձ համար շատ թանկագին է. մարդատեաց լինելու համար ինձ մնում է կորցնել այն՝ և քո դաւաճանութիւնը տեսնել... Ես առանձնացման և հանգստի կարիք եմ զգում. յաղթանքներն ինձ ձանձրացնում են. զգացմունքս չորացաւ»։

Նապոլէոնի սիրոյ արեգակը, որ «հասարակածային» այնպիսի տաք ճառագայթով այրում էր, մարեց և այլ ևս չը լուսաւորեց. նրա հոգին անապատ դարձաւ, այրված, չորացած զգացմունքով. նրան այլ ևս կրքի քաղցր արցունքները չէին թարմացնում։

Հոգու այդ անապատում ծագում է մեծութեան, փառքի, հսկայ, հրէշաւոր և ոչնչով չը յագեցող ծարաւը։ Եգիպտոսում և Ասորիքում մեծութեան համար եղած Նապոլէոնի այդ տանջող երազը դառնում է ֆանտաստիկական և հրէշաւոր. նա զառանցում է երբեմն Ալէքսանդր Մակեդոնացու դերի, մերթ նոր կրօն ստեղծելու մասին, որը՝ իր կարծիքով՝ Արևելքը պիտի կենդանացնէր։ Նապոլէոնը այդ անապատի պէս մենաւոր հոգով և անյագ ծարաւով պետական յեղաշրջում առաջ բերելու համար՝ վերադառնում է Ֆրանսիա։ Մեծութեան և իշխանութեան վերաբերող երազներն իրականանում են. նա առաջին հիւպատոս է, Ֆրանսիացիների կայսր է, Իտալիայի թագաւոր. գրչի մի հարուածով նա թագաւորութիւններ է ստեղծում և կործանում, թագեր է տալիս իր եղբայրներին, բայց այդ բոլորը մենաւոր հոգու ծարաւը չեն կարող յագեցնել. նա սկսում է տխրել մարդկանց՝ իրան տուած պատիւների պատճառով և ցաւում է, որ մարդիկ շուտ լուսաւորվեցին և ինքն այլևս չէ կարող իրան Աստուած յայտարարել։

Նրա մենաւորութիւնը գնալով արմատանում է։ Ինչպէս տեսանք, նա Եգիպտոսում իր համար միակ ընկեր ընդունում էր Ժօզէֆինայի եղբօրը։ Այժմ յայտնում է, որ բարեկամներ չունի։

«Բարեկամութիւնը դատարկ խօսք է. ես ոչ ոքի չեմ սիրում։ Ոչ, ես իմ եղբայրներիս էլ չեմ սիրում. կարող է պատահել մի քիչ Ժօզէֆինային, այն էլ ես որպէս սովորութիւն եմ սիրում»։ Նապոլէոնը այդպէս ասում էր 1802 թւին։ Յետագայում նա այլ ևս չէր կասկածում, որ Ժօզէֆինան էլ իր համար գոյութիւն չունի, և այդ սովորութիւնից էլ ազատվեց։

Նապոլէոնի հոգեկան այդ վիճակն է, որ նրա՝ կանանց հետ ունեցած յարաբերութեան մէջ երևան է գալիս։ Ասում են, թէ նա կանանց արհամարհում էր։ Բայց այդպիսի հիմքերով՝ կարելի է ասել, թէ նա տղամարդկանց էլ էր արհամարհում, որովհետև արհամարհում էր ամբողջ մարդկութիւնը։ Բայց «արհամարհել» բառը տուեալ դէպքում՝ կարող է պատահել մասամբ յարմար չէ. աւելի ուղիղ կը լինի ասել, որ նա ոչ թէ արհամարհում էր մարդկանց, այլ չէր նկատում նրանց, որչափ ժամանակ որ նրանք իր նպատակների իրականացման համար պէտք չէին գալիս։ Մարդիկ նրա համար գոյութիւն չունէին՝ որպէս ինքնուրոյն և ինքն ըստ ինքեան արժէք ունեցողներ։ Նա կանանց վրա այդ տեսակէտից է նայում։ Նա կնոջ վրա նայում էր որպէս ապագայ զինուորներ ծնող-մօր և ֆիզիկական հրապուրանքներին բաւարարութիւն տուող սեռի վրա։

Ահա թէ ինչու նա այնպիսի ցինիզմով էր վերաբերվում իր սիրուհիներին և ինչու էր գնահատում ամենից աւելի այն կնոջ, որ միւսներից աւելի երեխաներ էր ծնում։ Զը թողնելով ոչ մի հոգևոր հաղորդակցութիւն, նա [illegible] կերպով ընդգծում էր իր սիրային յարաբերութիւնների զուտ ֆիզիօլոգիական բնոյթը։

Նապոլէոնի հաւատարիմ հեղինակ Ստենդալը հետևեալ կերպ է նկարագրում կայսրի սիրային տեսակցութիւնը։

«Կայսրը սուրը կողքին սեղանի շուրջը նստելով դեկրետներն էր ստորագրում։ Մի տիկին ներս մտաւ։ Նա առանց աշխատանքից վեր կենալու՝ հրաւիրեց նրան հանվել և անկողնում պառկել։ Մի քիչ յետոյ նրան ճամբեց և վերադարձաւ իր դեկրետները կարդալու։ Տեսակցութիւնը երեք րոպէից աւելի չէր տևում, և նա սուրը հանելու համար երբեք չէր դժուարանում. շիրմայի ետև թաքնված մամլուկը տեսակցութիւններին յաճախ ներկայ էր լինում»։

Նապոլէոնի դէպի կին ունեցած յարաբերութիւնները կայսրութեան ժամանակ էլ նոյնն էին։ Ժօզէֆինայի հետ կապված լինելը միայն խանգարեց այդ յարաբերութիւնների միակերպութեանը, որից նա վաղուց էր սառել, որից սակայն երկար ժամանակ չէր վճռում բաժանվել Մարիա Լուիզայի հետ ամուսնանալու և Վալէվսկայայից հրապուրվելու ժամանակ նոյնիսկ։ Այդ հրապուրանքը, արդարև, զուտ ֆիզիքական էր, բայց աւելի մշտական և անհատական բընոյթ էր կրում, քան պալատական տիկինների այն տածումները, որոնք Նապոլէոնին հրաւիրում էին երկու-երեք րոպէով կամ ընդհանրապէս պատահած դէպքերում։

Նապոլէոնի կենսագիր և երկրպագու Մասսօնը բաց անելով նրա սիրային արկածներն՝ ասում է. «Նա par excellence սիրեկան է։ Ինչ վերաբերում է կանանց, անկասկած նրանք այդ մասին այլ կերպ էին դատում, և այդ սիրեկանը այնպիսի կոպուտ արհամարհանք էր ներշնչում, որ նրանցից հաւանօրէն և ոչ մէկը նրան չէր սիրում։ Բայց կինը, որին զգացմունքներն են նրա հետ կապում, երբէք չի սիրելու այն մարդուն, որի մէջ մի բարձր էութիւն է նկատում, և որ այդ էութիւնը, տէրը, ցանկանում է նրան ենթարկել իր կամքին և չէ ուզում նրա կամքն էլ հաշւի առնել»։

Բաւականին տարօրինակ է «par excellence սիրեկանը», որը գլխաւորապէս կանանց արհամարհանք է ներշնչում. բայց բանը դրանում չէ, այլ նրանում, որ Նապոլէոնի կենսագիրը իր հերոսից կուրօրէն հրապուրված՝ գերազանցութիւն որպէս այդպիսին՝ ընդունում է այն, ինչ որ Նապոլէոնի բնաւորութեան պակասաւորութիւնն է։

Տղամարդու համար կանանց ճանաչելը, հաւատալը, սիրելը և շնորհիւ նրանց գըրգիռների և զգայութիւնների ամբողջ գամմայի փորձելը՝ մի առանձնայատուկ երևոյթ է. այդ մասով, ինչպէս և միւս բոլոր դէպքերում տղամարդը բոլոր գոյակներից բարձր է։ Ճշմարտութեանն աւելի մօտ կը լինի ասել, որ այդ մասով Նապոլէոնը միւս էակներից ցած է։ Նապոլէոնը իր ամենավերջին զինուորից անգամ, որն իր հետ ընկերուհի ունէր, այդ տեսակէտից աւելի ցած էր։

Նա կանանց չէր սիրում և չէր ճանաչում. նա նրանց ձեռք բերել կարողանում էր հարճերի մեծ բազմութեամբ միայն։

Ժօզէֆինայի անյաջող սիրուց յետոյ ոչ մի կնոջ չէր հաւատում։

Մենաւոր և մռայլ՝ նա իր հոգու անապատը մտաւ և այնտեղ մեծութեան ձգտող ծարաւից դանդաղօրէն մեռաւ։

Թարգմ. Misantrop

մի խնդրողի, որին առաջին անգամն եմ տեսնում, որի հետ անձնական կամ նոյնիսկ հեռաւոր որևէ հաշիւ չեմ ունեցել երբէք, կոպտաբար կամ թշնամաբար վարվելու, եթէ խնդը պարոնը առիթ չը տար այս դէպքում: Չէ որ դա անընական է միանգամայն:

Ինչ վերաբերում է այն նկատողութեանը, թէ օրերով խնդրատուները հերթի են սպասում, պէտք է նկատեմ, որ նախ՝ գործավարութիւնը կատարվում է միշտ հերթով, և երկրորդ՝ եթէ այժմ ստիպված են մի քիչ աւելի սպասել քան երբ և իցէ, պատճառը պահանջների շատութիւնն է, որը ժամանակաւոր է. օգոստոսին սովորաբար մետրիկականների պահանջը օրական 20-ից հասնում է 40-ի և աւելի, մանաւանդ որ այս տարի ատեանի կարգադրութեամբ այդպիսիները բաւարարութիւն ստանում են մէկ կամ երկու օրվայ ընթացքում (եթէ առանձին բարդութիւններ չը կան, օրինակ մատեանում սխալ կամ բոլորովին չը մուծված լինելը), ինչպէս ստացաւ և պարոնը իր խնդրած վկայականը մեր խօսակցութիւնից մի ժամ յետոյ, երբ ատեանից ստացվեցին վկայականները տէրերին բաժանելու համար:

Այս բոլորից յետոյ պարոնի իմ հասցէին ուղղած վիրաւորական նկատողութիւններին պատասխանելը համարում եմ իմ արժանապատւութիւնից ցած, ուստի թողնում եմ բրան:

Մատենավար Թիֆլիսի հայոց
վիճակային կոնսիստորիայի՝
Յովհաննէս Եպ. Բարաղեանց

—

Նոր-Նախիջևան, 15 օգոստոսի

Տեսնելով սխտանցիների աւելորդ տանջանքները, սրանով հարկ եմ համարում յայտնել օտարաբնակ բոլոր սխտանցիներին, որ այլևս ոչ նամակ, ոչ փող և այլ բաներ չուղարկեն Յովհաննէս Ղարաքեօզեանի և Ղազար Ղազարեանի հասցէին. պատճառը նրանց այստեղից հեռանալն է:

Արշակ Պօղոսեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

✦ Լաւատեղեակ մի անձ, որ մօտ ժամանակներս եղել է Բալկանեան թերակղզու մէջ, հաղորդում է մեզ, որ [illegible] Սերբիան և Բուլղարիան պատերազմ կը յայտարարեն Թիւրքիային. Նրա ասելով Բուլղարիան արդէն 375,000 պատրաստ զօրք ունի. [illegible]

✦ Լվովի ուսանողների մէջ խուզարկութիւններ են կատարվել. [illegible]

✦ Պետերբուրգի քաղաքագլուխ [illegible] 700 բուլղար[illegible]

✦ Իպոլիտին [illegible] Միւնխենից Վիեննա եկաւ և 2 ժամվայ [illegible]

✦ Վարշավայի [illegible] 8 նոր [illegible]

✦ [illegible] 10,000 բուլղի Մոսկվայի [illegible]

✦ Պետերբուրգում յայտնում են, որ [illegible] «Нов. Вр.»-ի [illegible]

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

24 օգոստոսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. [illegible] «Запросы Жизни» թերթի № 34-ի վրա [illegible]

1913 թիւ [illegible] 1,123,123,825 բուլղի, [illegible] 800,180,000 [illegible] 128,531,000 [illegible] 72,053,000 [illegible] 46,730,500 [illegible]

ՄԻՆԽԵՆ. [illegible]

ԼՈՆԴՈՆ. [illegible]

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. «Гроза»-ի խմբագիրը, օգոստոսի 23 ի համարում տպված «Ի պաշտպանութիւն արդարադատութեան մինիստրութեան՝ արդարադատութեան մինիստրից» յօդուածի համար, կալանաւորված է 3 ամսով:

ՄՈՍԿՎԱ. «Утро Россіи» լրագիրը ենթարկված է 1000 բուլղի տուգանքի իր 182 և 183 համարներում տպած «Աղէփնեըը գործի շարքերում» և «Ազատ օդում» յօդուածների համար:

—

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՅՏՆՈՒՄ Է

—

Առաջաձոր գիւղ, Սա. Ս. Աստուածատրեանին.—Ստացանք ձեր նամակը: Ուրախութեամբ ընդունում ենք: Շարունակեցէք գրել:

Թիֆլիս, Վարդան Մամիկոնեանին.—Ձեր անունով նամակ կայ ստացված խմբագրութեան մէջ: Մտէք խմբագրատուն և ստացէք:

Թիֆլիս, Աւագ Արիստակէսեանին.—Կարդացէք վերևինը:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
«606»-Ի ՆԵՐՄՐՍԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 ժ.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հ.:
Բ. Գ. ԱՂԱՄԱՐԵԱՆ—1—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին եննարգային:
Ջ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.:
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.:
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.:
Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԷՆՕՎ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԱՄԲՐՈՒՄՕՎԱ-ՄԵԼԻՔԵԱՆ —12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.:
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.:
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Մ. Լ. ՌԵՆԻԳԵՐ-ԱՐԵՇԵՎԱ—6—7 ժ. մանկաբարձութիւն, կանանց և երեխայոց հիւ.:
Ջ. Ա. ԹԱՌՈՒՄԵԱՆ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. քննութիւն արեան, մէզի և այլն:
Վճարը 50 կ.: Զբաւորները ձրի: Համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
1. 0—84

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՇԻՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Գ. եւ Մ. Տէր-Դաւիթեանցների
Թիֆլիսում (Նիկոլայէվսկայա փող. № 36, Վօրօնցովի արձանի մօտ):
Մանրամասն տեղեկութիւններ տրվում են Կուրսերի դիւանատանը ամեն օր՝ երեկոյեան ժամը 4—7-ը:
(ա.օ.) 579. 25—13

Գայիանեան Օրիորդաց Դպրոցում ազատ դասեր են բացված հայոց լեզուից և գրականութիւնից, հայոց և ընդհանուր պատմութիւնից (24 դաս), նաև ֆրանսերէնից՝ 10 դաս:
Խնդիրները ընդունվում են մինչև օգոստոսի 30-ը:
Ի դիմաց դպրոցի վարչութեան՝
Տեսուչ դպրոցի՝ Աբովեան
(շ. կ.) 518. 3—3

ԱՐՄԱՒԻՐԻ հայոց եկեղեցականծխական դպրոցների Հոգաբարձութիւնը յայտնում է բոլոր խնդրատու ուսուցիչներին, որ
Ուսուցչական խումբը կազմված է,
այլևս ազատ տեղ չը կայ:
(ա.օ.) 621. 3—2

ՀՈՆՈՐՐԷԻ (ՏՐԻՊՊԷՐ) ԴԷՄ
ՆՈՐ-ՄԻՋՈՑ
„SALO—ՊԻՉԻԼԻՆ“
ներգործում է արագ և արմատականապէս, և բժիշկների վկայութեամբ համարվում է իբրև հաստատուն միջոց: Գործադրելու ձեռնարկը կցված է արկղիկին: Իսկականը մետաղեայ արկղներում, հատը՝ 1 ր. և 1 ր. 80 կ.:
Միաժամանակ լաւ է ներգործում թէ սուր եւ թէ յարատեւ բնոյթ ունեցող դէպքերում եւ կարճ ժամանակի ընթացքում վերացնում է ամենայամառ բորբոքը:
ՊԱՀԵՍՏԸ՝ Петербургъ, Разъѣзжая ул., № 7, аптека В. Конгейма.
Ուղարկվում է վերադիր վճարով: Ճանապարհածախսը պօստային սակագնով:
Գտնվում է Կովկասեան Ընկերութեան Դեղային Ապրանքների վաճառանոցում:
(կ.) (П. 23620) 52—33

600 ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ **2** ՌՈՒԲԼԻ 90 կոպ.
փոխանակ 25 ռուբ.
Մեր ֆիրմայի հետ ծանօթանալու համար մենք ուղարկ. ենք միայն այս լրագրի ընթերցողներին 600 հատ օգտ. և.արժէք. առարկ., որոնցից գլխաւորն է՝ գրպ. անկերժամաց. 10 ա. երաշխիքով, ոսկէ դուբլէ-շղթայ, ադամ. և կան. ոսկէ դուբլէ-մատանիներ ամերիկ. ադամանդով, նոյն յատկութ. ապարանջան, մանեակ և ականջօղեր (200 ր. արժէք ունեցողից չը զանազանվող), կաշուէ գեղ. պօրտմօնէ, նեսէսէր և 500-ից աւելի հետաքրք. և օգտ. առարկ.: Բոլոր 600 առարկ. համար վերցնում ենք միայն 2 ր. 90 կ. (ժամաց. առանձին արժէ 6 ր.): Վերադիր վճ. ուղարկ. համար ճանապարհածախք հաշւվում է՝ 1—3 գարն. համար 55 կ., Սիբիր՝ 95 կ.: Չը հաւանած դէպքում յետ ենք վերցնում և փողը վերադարձնում: О-во „МЕРКУРІЙ“, ЛОДЗЬ. М. 123.
(օգ. 26) (Л. 7801) 2—2

Золотая медаль Лондонъ 1893 г.
!ОСТЕРЕГАТЬСЯ ПОДДѢЛОКЪ!
ПРОВИЗОРА
Г. Ф. ЮРГЕНСЪ
БОРНО-ТИМОЛОВОЕ МЫЛО
ОТЪ ПОТА, ЗАГАРА, ВЕСНУШЕКЪ, УГРЕЙ, ПРЫЩЕЙ И ЖЕЛТЫХЪ ПЯТЕНЪ.
БЛАГОВОННОЕ ТУАЛЕТНОЕ МЫЛО ВЫСШАГО ДОСТОИНСТВА
ПРОДАЕТСЯ ВЕЗДѢ
1/1 кус. 50 к. 1/2 кус. 30 к.
Главный складъ у Г. Ф. Юргенсъ, Москва.
(М. 5874) 24—15

Առեւտրակ. ուսումնարան
ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՎ, և
Հաշւապահական կուրսեր
ԻՎԱՆ Զ. ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ
Ընդունելութեան և լրացուց. քննութ. օգոստ. 27-ից: Պարապմունքները Առևտրականում սեպտ. 3-ից, իսկ Հաշւապահականում 15-ից: Միխայլօվսկի պր. № 53.:
(հ.կ.) 594. 5—5

ԼՈՒՍԱՒՈՐ ՍԵՆԵԱԿ
ուսուցչի համար, առանձին մուտքով: Ընդունվում են և գիշերօթիկ աշակերտներ: Գ. Միրաղեանի բնակարանում: Չերքեզօվսկայա փող. № 43.
(օ. մ) 626. 3—1

Վ. եւ ՍՏ. ՍՄԲԱՏԵԱՆՆԵՐԻ
ՄԵՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶԸ եւ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ
միջնորդութիւն է յարուցել, որ յարկն է, թոյլտւութիւն ստանալու սինեմատօգրաֆ ձեռք բերել և դասարանում աւանդելիք նիւթերը, կարելին չափ, ցուցադրել: Երգերով շարժական խաղերը, Սօկօլի սիստեմով մարմնամարզութիւնը կը դրվի աւելի հաստատուն հիմքերի վրա: Աչքի ընկնող տեղ կը բռնի նկարչութիւնը, որի համար հրաւիրված է փորձված և հմուտ ուսուցիչ: Մայիսին քննվող 9 աշակերտ քննութիւնը աջող բռնեցին զանազան գիմնազիաներում: Կայ 2 գիշերօթիկ տեղ: Դասերի սկիզբը սեպտ. 1-ին: Աշակերտների ընդունելութեան և պայմանների մասին կարելի է դիմել ամեն օր: Սօլօլակ, փողոց Պասկևիչի, № 13.
(շ.կ.) 616. 3—3

ԱՆԴԻԺԱՆԻ հայ գաղութի աղօթատան համար
ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
Մի քահանայ
միջնակարգ կրթութեամբ: Տարեկան հասոյթ կարելի է սպասել մօտաւորապէս 2—2500 բուբլի: Ցանկացողները կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Андижанъ. Армянск. церковно-приходск. попечительству.
(ա. օ.) 622. 3—2

ԳԱՅԻԱՆԵԱՆ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԴՊՐՈՑԻ
վարչութիւնը յայտնում է, որ առաջիկայ ուսումնական տարվայ համար ընդունելութիւնները սկսված են. վերաքննութիւնները լինելու են օգոստոսի 27-ին, իսկ նորեկների քննութիւնները 28-ին: Ցանկացողները խնդրի հետ պարտաւոր են ներկայացնել ծննդեան և ծաղկի վկայականներ:
Քննութիւնները տեղի կունենան առ. ժամը 8½-ից Ուսումն սկսվելու է սեպտեմբ 3-ին:
(չ.ու.կ.ե.) 602. 5—4

ՑԻՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹԵՂԷՆՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏ
Ինժեներ Ի. Ս. Պօնդօյեվի
Թիֆլիս, Ելիզավետին. փ. № 164, անկիւն Բակինսկայա փ.: Տելէֆօն № 10—93.
ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ ԿԱՆ
ՑԵՄԵՆՏ ԵՐԿԱԹԷ ԳԵՐԱՆՆԵՐ
ԵՐԿԱԹ—անկիւնի, կաթսայի, բրիֆլէնոյ, տանիքի՝ սև և ցինկով պատած: ԱՍՖԱԼՏ սրզրանեան: ԳՈՒԴՐՕՆ, կրակի դիմացող աղիւս և կաւ: Շինութեան և փուչ ԱՂԻՒՍ, ԿՂՄԻՆՏԸ մարսէյլեան տեսակի և այլ առարկ.: Աղիւսի սեփակ. գործարան Թիֆլիսում: Ամեն տեսակ շինարարական նիւթեղէն. համար տրված պատուէրները կատարվում են շուտափոյթ:
(չ.ու.կ) 617. 50—2

Տպագրվում է եւ մինչեւ մի երկու օր լոյս կը տեսնի
ՆԻԿ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ
Երեք կամ չորս տարվայ դասընթաց ունեցող միդասեան դպրոցների համար կազմած
ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԳԻՐՔԸ
(մարդ, կենդանիներ, բոյսեր, օդ, ջուր, երկիր)
Համաձայն ծրագրի, մօտ 170 երես, գինը 50 կոպ.
(մարդը, կենդանիները և բոյսերը կազմված են կենսաբանական ուղղութեամբ)
Լոյս են տեսել եւ վաճառվում են
Նոյն կազմողի հինգ կամ վեց տարվայ դասընթաց ունեցող դպրոցների համար կազմած
ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԳՐՔԻ
Մասն I, ՄԱՐԴ և ԿԵՆԴԱՆԻ, Բ. բարեփոխած տպ., գինը 60 կ.
Մասն II ԲՈՅՍ . . . . . » 50 կ.
Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին:
(շ.կ.) 619. 3—3

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
նպաստով պահվող դպրոցների համար հարկաւոր են
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ ԵՒ ՎԱՐԺՈՒՀԻՆԵՐ
Պայմանների մասին դիմել Ընկերութեան գրասենեակը (Абасъ-Абадская площ. с. д. № 7.)
627. 1—1

ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ
ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԱՒ.-ՔԱՀ. ԵՐԶՆԿԵԱՆՑԻ
Վաճառվում են Կենտրոնականում
1) «Թւաբանական խնդիրներ եւ օրինակներ», I և II տարի, ըստ Գօլդենբէրգի, 9 տպ. 30 կ.
2) Նոյնից » » » III և IV » . . . 5 տպ. 35 կ.
3) «Քրիստոնէական բարոյագիտութիւն», I տիպ. . . . 50 կ.
4) «Տարրական աշխարհագրութիւն» Ընդհանուր և Հայաստանի . 60 կ.
ՀԵՂԻՆԱԿԻ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ԳՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐԻ ՄՕՏ
5) «Քրիստոնէական բարոյագիտութիւն», բարեփոխած, II տպ. . . 50 կ.
6) «Ուսումն Աստուածպաշտութեան», պատկերազարդ, II տպ. . . 50 կ.
7) «Պատմութիւն մանկավարժութեան» . . . . . 1 ր. »
8) «Դասաւանդման խորհուրդներ» . . . . . . 20 կ.
9) «Բնախօսութիւն» Ֆօսթէրի պատկերներով. . . . . 30 կ.
Հեղինակից (II мужская гимназія), կամ Զրկինեանց եկեղեցի) պահանջողները, ցանկացած գրքերի քանակութեան համեմատ, օգտվում են՝ 20, 25 և 30% զեղչով. ուղարկվում են և վերադիր վճարով:
(կ. չ.) 612. 3—2

ԱՌԵՒՏՐԻ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱԲ. ՄԻՆԻՍՏՐ. ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔՈՅ ԳՏՆՎՈՂ
ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ
Ն. Ռ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ
(Գոյութիւն ունի 1895 թ.)
Հեղինակ առևտրական հաշւապահութեան ձեռնարկի և զանազան մասնագիտական ձեռնարկների:
Տալիս է երկու սեռի անձանց մասնագիտական առևտրական գիտութիւն 4-ամսեայ դասընթացքում, ամենօրեայ պարապմունքներով:
Դասընթացքներում անցնում են.—Առևտրական և արդիւնաբերութեան զանազան ճիւղերի հաշւապահութիւն, նաւթարդիւնաբերութեան և նաւթագործութեան ճիւղի հետ միասին, զանազան մեթօդներով, կատարեալ իւրացումն կրկնակի իտալական սիստեմով և առևտր. թւաբանութիւն, առևտր. նամակագրութիւն, մուրհակային և առևտրական իրաւունքներ, քաղաքատնտեսութիւն, վատ ձեռագրի ուղղումն:
Ոչ պարտադիր առարկաներն են՝ 1) Օտար լեզուներ, 2) Ստենօգրաֆիա (սղագրութիւն) և 3) Ռեմինգտօնի վրա գրել:
Ուսուցիչները բարձր կրթութիւն ստացած մասնագէտներ են, որոնք գործնականապէս և տեսականապէս պատրաստված են ամեն մի առարկայի համար առանձին:
Վկայագրերը տրվում են մինիստրութեան թոյլտւութեամբ:
Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ից: Խնդրագիրների ընդունելութիւնը ամեն օր, առաւօտեան ժամը 9—11-ը, երեկոյեան 5—7-ը: Ծրագիրը և կանոնները տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար: Դասընթացքներին կից հաստատված են քիչ պատրաստված անձանց համար առանձին պատրաստողական և լրացուցիչ դասարաններ ռուսաց լեզուի և թւաբանութեան համար:
Անձամբ և նամակներով դիմել՝ Тифлисъ, Учредит. Бухг. Курсовъ Н. В. Абраамяну, Николаевская, 22, Телефонъ 7—44.
(կ. հ.) 568. 0—7

Քամոյեան ս. Գէորգ Օրիորդաց Երեքդասեան Դպրոցի
վարչութիւնը յայտնում է, որ բացված է VI դասարան (բաժանմ.): Ազատ տեղեր կան II, III, IV, V և VI դասարաններում: ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ սկսվում է օգոստոսի 27-ից, ՎԵՐԱՍՏՈՒԳՈՒՄՆԵՐԸ կատարվելու են 27—31-ը և ԴԱՍԵՐԸ ԿԸ ՍԿՍՎԵՆ սեպտեմբերի 1-ից: Ուսման վճարն է՝ տարեկան 15 ր.: Նոր ընդունվողները ներկայացնելու են ուսման, ծննդեան և ծաղկի վկայականները: Դպրոցը գտնվում է Бросcе тупикъ-ում, № 8.
(կ.) 614. 2—2

Առևտրի եւ Արդիւնաբերութեան Մինիստր. տնօրէնութեան ներքոյ գտնվող
Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ
Թիֆլիս, Միխայլեան պր. 24/4. Տէլէֆօն № 976.
Տալիս են երկսեռ անձերին մասնագիտական առևտրական կրթութիւն:
Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատտեստատներ:
Գործնական պարապմունքները կատարվում են կուրսերում՝ Լոնդոնի Pitman և Պարիզի Pigier դպրոցների ձևով կազմակերպված Muster-Comptoir-ում: Նիւթերն առնվում են բէալ կեանքից: Առարկաներն են. ա) պարտադիր. 1) Հաշւապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմ., ֆրանս., ամերիկական, բանկային և գործարանական). 2) Առևտրական թւաբանութիւն. 3) Քաղաքատնտեսութիւն. 4) Օրէնսգիտութիւն (առևտրական իրաւունք, մուրհակի կանոնադրութիւն). 5) Առևտրական թղթակցութիւն. 6) Թւաբանութիւն համրիչի վրա. 7) Վայելչագրութիւն, արագագրութիւն (ամենավատ ձեռքի ուղղումն). բ.) ոչ-պարտադիր. 1) Օտար լեզուներ. 2) Սղագրութիւն. 3) Դակտիլօգրաֆիա (ռեմինգտօն և այլ. և 4) Առևտր. թղթակցութիւն օտար լեզուներով: Պարապմունքները կատարվում են և զատ-զատ: Ունկնդիրների թիւ շատութեան պատճառով բացվում է երկրորդ զուգընթաց բաժանմունք, որը մանաւանդ յարմար է օտաքաղաքացիների համար: Ունկնդիրների թիւը սահմանափակված է: Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ին: Խնդիրների ընդունելութիւնը առ. ժամը 10—12-ը և երեկ. 4—7-ը: Ծրագիրը և կանոններն ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար կուրսերի շէնքում: Կուրսերը ֆիրմաներին յանձնարարում են հաշւապահներ, օգնականներ և առևտր. այլ ծառայողներ՝ կուրսերի ընթացաւարտներից և իրանց ընդունակութեամբ աչքի ընկնողներից: (Ընթացիկ տարում կուրսերն ունեցել են 228 ունկնդիր, որոնցից 42 հոգի իգական սեռից):
Կուրսերի հիմնադիր՝ առևտր. գիտութեան կանդիդատ՝
Տ. ՓԻԼՕՅԵԱՆ
(ե. հ. կ.) 555. 0—11

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ
ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ ԿԻՑ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
(XIII տարի)
Դասընթացքներում աւանդվում են.—Հաշւապահութիւն կրկնակի իտալական սիստեմով, յարմարեցված արդիւնաբերութեան զանազան ճիւղերին, առևտր. թւաբանութիւն, առևտր. թղթակցութիւն, առևտրական իրաւունք, վայելչագրութիւն և ցանկացողների համար ուսուցում գրող մեքենայի վրա:
Պարապմունքների սկիզբն է 1912 թւի սեպտեմբերի 15-ին: Դասընթացքները տեւելու են վեց ամսից ոչ պակաս: Պարապմունքները երեկոները՝ շաբաթը երեք անգամ:
Վճարն է 40 ր. ամբողջ դասընթացքի համար: Խնդրագրերը յանուն Թիֆլիսի Առևտրական Դպրոցի վերատեսչի ընդունվում են դպրոցի դիւանատանը ժ. 10—1.
(հ.կ.) 576. 6—6

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный